ڕۆژیگرتنا هەیڤا ڕەمەزانێ
ل دویڤ سوننەتا دروست وقورئانێ

نڤێسین
ملا جلیل صادق باخورنیفی
پێش نڤێژ وخۆدبەخۆنێ
مزگەفتا حەجی موصطەفای
ل دهوکێ

نـــاڤێ پــەرتــووکێ: ڕۆژیگرتنــا هــەیڤا ڕەمــەزانێ ل دویڤ سوننەتـا دروست و قـورئـانێ.

- نڤێسین: ملا جلیل صادق باخورنیفی
- دەرهێنانا هونەری : محمد ملا حمدی
- چاپا : ئێکێ
- تیراژ: (١٠٠٠) دانە
- ژمارا سپاردنێ: (٢١٤٦) ل سالا ٢٠١٠
- چاپخانا : هاوار - دهوك

قال الله تعالى

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدىً لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

(البقرة: ١٨٥)

دەستپێک

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبيه الأمين وعلى آله وصحبه أجمعين.

أما بعد ..

ڕۆژیگرتنا هەیڤا ڕەمەزانا پیرۆز ڕوکنەکە ژ ڕوکنێت ئیسلامێ یێن گەلەکێت مەزن وگرنگ، وئەڤ چەنداهە دێ بۆ هەوەێن هێژا ئێته دیارکرن ب ڕەنگەکێ بەرفرەهـ وئاشکرا د ئەڤێ پەرتوکێ دا ئەگەر خودێ حەسکەت.

ومەخسەدا من ب نڤێسینا ڤێ پەرتوکێ ئەڤەیە: دا مرۆڤێ موسلمان یێ زانا وشارەزا بیت دڤی عیبادەتی دا، و دا ببیتە هاریکار بۆ وان ل سەر ڕۆژیگرتنا دروست، چونکو گەلەك ژ موسلمانا یێن هەین ڕۆژیگرتنا وان نەیا دروستە و نە ب وی ڕەنگییە ئەوێ خودێ وپێغەمبەرێ وی گوتی ودیارکری.

ڤێجا سوحبەتا مە د ڤێ پەرتوکێ دا دێ ل سەر ئەڤان بابەتا بیت:

ئێك: قەدر وقیمەتێ هەیڤا ڕەمەزانێ.

دوو: ئایەتێن ل سەر ڕۆژییێ وتەفسیرا وان.

سێ: پێناسا ڕۆژییێ.

چار: قەدر وقیمەتێ ڕۆژییێ.

پێنج: حوکمێ ڕۆژییا هەیڤا ڕەمەزانێ.

شەش: ڕۆژییا هەیڤا ڕەمەزانێ ل سەر کێ فەرزە؟.

حەفت: ب چ تشتی هەیڤا ڕەمەزانێ د ئێتە ئیسباتکرن؟.

هەشت: ئەرکانێت ڕۆژییێ.

نەهـ: ئەو تشتێت ڕۆژی پێ دکەڤیت.

دەهـ: ئەو تشتێت دروست بۆ ڕۆژیگری.

یازدە: ئادابێت ڕۆژییێ وڕۆژیگرا.

دووازدە: شەڤا خودان قەدر.

سیزدە: ئیعتکاف.

چاردە: هەیڤا ڕەمەزانێ ونڤێژێت تەڕاویحا.

پازدە: زکاتا فترێ.

و ل دوماهیێ هیڤییا من ژ خودێ بلند ئەڤەیە ئەو ئەڤێ پەرتوکێ بکەتە جهێ مفای بۆ هەمی موسلمانا، وهەر وسا بکەتە مفا بۆ من ودەیبابێت من ل ڕۆژا قیامەتێ ئەو ڕۆژا کەسەك نەشێت چ مفای بگەهینتە مرۆڤی ژبلی خودێ مەزن وبلند.

ئێک

قەدر وقیمەتێ هەیڤا ڕەمەزانێ

هەیڤا ڕەمەزانێ هەیڤەکا مەزن و ب قەدر وقیمەتە د ئێسلامێ دا، وئەڤ چەندە دیار دبیت دچەند ئایەت وحەدیسەکادا:

١- هەیڤا ڕەمەزانێ هەیڤا قورئانێ یە: خودێ بلند دبێژیت: ﴿ **شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ...**﴾. (البقرة: ١٨٥). ئانكو: هەیڤا رمەزانێ ئەوە ئەوا خودێ قورئان تێدا ئینایەخار.

وئینانەخارا وێ د شەڤا خودان قەدر وپیرۆز دا بوو: وەکی خودێ دبێژیت: ﴿ **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ**﴾ (القدر:١). ئانکو: مە ـ قورئان ـ یا ئینایەخار د شەڤا خودان قەدر دا.

وهەروسا خودێ دبێژیت: ﴿**إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ ...**﴾ (الدخان:٣). ئانکو: مە ـ قورئان ـ یا

ئینایه خارێ د شەڤەکا ب بها وپیرۆز دا، ـ کو دکەفتە د هەیڤا ڕەمەزانێ دا ـ .

٢- د هەیڤا ڕەمەزانێ دا دەرگەهێن بەحشتێ تێنە ڤەکرن وییێت جەهنەمێ تێنە گرتن، وشەیطان تێنە گرێدان: عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ((**إِذَا جَاءَ رَمَضَانُ فُتِّحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ**)). رواه مسلم. **ئانکو:** ژ کیستێ (أبو هريرەی) خودێ ژێ ڕازی بیت گوتی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: ئەگەر ـ هەیڤا ـ ڕەمەزانێ هات دەرگەهێت بەحشتێ دێ ئێنە ڤەکرن، ودەرگەهێت جەهنەمێ دێ ئێنە گرتن، وشەیطان دێ ئێنە گرێدان.

٣- د هەیڤا ڕەمەزانێ دا هەر شەڤ هندەک د ئێنە ئازاکرن ژ ئاگری: عَن أَبِي هُرَيْرَةَ عَن رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ((**وَلِلَّهِ عُتَقَاءُ مِنْ النَّارِ وَذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ**)) رواه ابن ماجة، وصححه الألباني. ئانکو: ژ کیستێ (أبو

هريرەى) خودێ ژێ ڕازى بيت ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: وخودێ هندەك ئازاكەرێت هەين ژ ئاگرى وئەو ژى د هەر شەڤەكێ دا (ئانكو: خودێ هەر شەف ژ شەڤێت هەيڤا ڕەمەزانێ هندەكا ئازا دكەت ژ ئاگرێ جەهنەمێ).

٤- ڕۆژيگرتنا هەيڤا ڕەمەزانێ ئەگەرێ غەفراندنا گونەهايە: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ: ((**الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ**)). رواه مسلم وغيره. ئانكو: ژ كيستێ (أبو هريرەى) خودێ ژێ ڕازى بيت گوتى: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگوت: هەر پێنج نڤێژ وخودبە بو خودبێ وڕەمەزان بو ڕەمەزانێ غەفراندنن بۆ وان گونەهێت دناڤبەرا وان دا ئەگەر خۆ ژ گونەهێت مەزن بدەتە پاش.

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ حَدَّثَهُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ((**مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ**)). متفق عليه. ئانكو: و ژ كيستێ (أبو هريرەی) خودێ ژێ ڕازی بیت گوتی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: ئەوێ ڕەمەزانێ بگریت ب باوەری و ژبەر خێرا وێ دێ ـ خودێ ـ بۆ وی گونەهێت بەری هینگێ غەفرینیت.

٥- هەیڤا ڕەمەزانێ شەڤا خودان قەدر وپیرۆز یا تێدا ئەوا عیبادەتێ وێ ب خێرتر ژ عیبادەتێ هزار هەیڤا ئەوێت ئەڤ شەڤە تێدا نەبیت: خودێ بلند دبێژیت: ﴿**إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ * لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ**﴾ (القدر:١-٣). ئانكو: مە ـ قورئان ـ یا ئینایەخار د شەڤا خودان قەدر دا، ـ كو دكەفتە د هەیڤا ڕەمەزانێ دا ـ ، و تو چ دزانی ـ ئەی موحەممەد ـ كانێ شەڤا قەنج و ب بها چیە؟، شەڤا ب بها

شـەڤەكا پیـرۆزە، خێـرا وێ ژ یـا هـزار هـەیڤێن ئەڤ شەڤە تێدا نەبت چێتـرە.

٦- هەیڤا ڕەمەزانێ نڤێژێت تەڕاویحا یێت تێدا، کـو کرنـا وان ئەگـەرێ غەفرانـدنا گوننـەهێت بـەری هینگێ هەمییانە ـ یێت بچیـک ـ: عَنْ أَبِي هُرَيْـرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ((**مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًـا وَاحْتِسَـابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَـدَّمَ مِـنْ ذَنْبِـهِ**)). متفق علیه. ئـانكو: ژ كیسـتێ (أبـو هریـرەی) خـودێ ژێ ڕازی بیـت گـوتی: پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ گـوت: ئـەوێ نڤێژێت تەڕاویحا ل ڕەمەزانێ بكـەت ب بـاوەری و ژبـەر خێـرا وان دێ ـ خودێ ـ بۆ وی گوننـەهێت بەری هینگێ غەفرینیت.

وهەروسا کرنـا وان ونڤێـژا عەیشـا ب جەماعـەت ل گەل ئیمامی بەرامبەری خێرا عیبادەتێ شەڤێ هـەمیێ یە: عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: ((**إِنَّ الرَّجُـلَ إِذَا قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ، كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَـةٍ**)). رواه

أبـو داود والنسـائي واللفـظ لهمـا، والترمـذي وابـن ماجـة، وصـححه الألبـاني فـي صـحاح السـنن الأربعـة، وصـحيح الجـامع (١٦١٥). ئـانكو: ژ كيسـتێ (أبـو ذەڕى) خودێ ژێ ڕازى بيت گوتى: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: هنـدى زەلامـه ئەگـەر ل گـەل ئيمـامى ـ نڤێژێت تەڕاويحا كرن و ل گەل نڤێـژا عەيشـا ـ حـەتا خـلاس ببيـت دێ ئێتـه نڤێسـين بـۆ وى ب عيبادەتێ شەڤێ هەميێ.

دوو

ئايەتێن ڕۆژییێ وتەفسیرا وان

چەند ئایەتەك ییێت هاتین د قورئانێ دا ل سەر ڕۆژییێ، من ڤییا بەری هەمی تشتا ئەڤان ئایەتا وتەفسیرا وان بۆ هەوە دیارکەم، وتەفسیرا وان دێ ژ تەفسیرا سەیدایێ هێژا (تەحسین ئیبراهیم دوسکی) بیت.

١- ﴿ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ** ﴾ (البقرة:١٨٣). ئانکو: ئەی گەلی ئەوێن – هەوە - باوەری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی ئینای وکار ب شریعەتێ وی کری، خودێ ڕۆژی ل سەر هەوە نڤیسییە کانێ چاوا ل سەر مللەتێن بەری هەوە نڤیسی بوو؛ دا بەلکی هوین تەقوا خودایێ خۆ بکەن، و ـ ب گوهداری وپەرستنا وی ب تنێ ـ پەرژانەکی بکەنە د ناڤبەرا خۆ وگونەهان دا.

٢- ﴿ **أَيَّاماً مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْراً فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ** ﴾ (البقرة:١٨٤). ئانكو: خودێ ڕۆژیگرتنا هندەك ڕۆژێن هژمارا وان یا دەستنیشانكری كو ڕۆژێن هەیڤا ڕەمەزانێنە ل سەر هەوە فەركرییە. ڤێجا هەچییێ ژ هەوە یێ نەخۆش بت وڕۆژی بۆ وی یا ب زەحمەت بت، یان ڕێڤنگ بت بۆ وی هەیە ڕۆژییێ نەگرت، وهندەك ڕۆژێن دی، هندی وان یێن وی خوارین، بلا پێشڤە بگرت. وئەوێن زەحمەتێ ب ڕۆژییێ ڤە دبەن ونەشێن بگرن وەكی پیرەمێرێ ب ناف سال ڤە چووی، ونەخۆشێ ژ ئێشا خۆ ڕانەبتەڤە، ئەو ل شوینا هەر ڕۆژەكێ بلا خوارنا هەژارەكی بدەن فدیە، وهەچییێ پترێ بدەت ئەو بۆ وی خێرە، وڕۆژیگرتنا هەوە ــ د گەل

زەحمەتیٚ ـ بۆ هەوە چیٚترە ژ دانا فدییٚ، ئەگەر هوین بزانن کانیٚ خیٚرا ڕۆژییێ ل نك خودیٚ چەند یا مەزنە.

٣- ﴿ **شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدىً لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ** ﴾ (البقرة:١٨٥). ئانكو: هەیڤا ڕەمەزانیٚ یا کو خودیٚ د شەڤا وێ یا ب بها دا دەست ب ئینانەخوارا قورئانیٚ کری؛ دا بۆ مرۆڤان ببتە ڕیٚنیشاندەر، ونیشانیٚن ئاشکەرا ل سەر هیدایەتا خودیٚ وژیٚکجوداکرنا د ناڤبەرا ڕاستییێ ونەڕاستییێ تیٚدا هەنە. ڤیٚجا هەچییێ ژ هەوە گەهشتە ڤێ هەیڤێ ویێ ساخلەم وئاکنجی بت بلا ل ڕۆژیٚن وێ یێ ب ڕۆژی بت. وبۆ نەخۆشی

وڕێڤنگـــی هەیـە ڕۆژییـــێ نـــەگرن وهنـــدی وان هندەك ڕۆژێن دی بگرن. خودێ د شـریعەتێ خـۆ دا تشتێ ب ساناهی وخۆش بۆ هەوە دڤێت، ووی زەحمـەت ونەخـۆشی بـۆ هـەوە نـەڤێت، ودا هـوین هژمـارا ڕۆژییـان بکەنـە هەیڤـەك، ودا هـوین ل ڕۆژا جـەژنێ ب مـەزنکرنا خـودێ ڕۆژییـێ ب دویماهی بینن، ودا هوین وی مەزن بکەن کو بەرێ هەوە دایە هیدایەتێ، ودا هـوین سـوپـاسـییـا وی بکـــەن کـــو قـــەنجییا هیدایـــەتێ وڕێ خۆشکرنێ د گەل هەوە کری.

٤- ﴿ **وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ**﴾ (البقرة:١٨٦). ئانکو: وئەگەر بەنییێن من پسیارا من ژ تە کر ـ ئەی موحەممەد ـ هندی ئەزم ئـەز یـێ نێزیکـی وانـم، ئـەز د گـازییـا وی دئـێم یـێ گـازی مـن بکـەت، ڤێجـا بـلا ئـەو

گوهدارییا من بکەن د وی تشتی دا یێ ئەز فەرمانێ پێ ل وان دکەم، وبلا باوەرییێ ب من بینن، دا بەلکی بەرێ وان بکەفتە باشییا دین ودنیایا وان. وئەڤ ئایەتە هندێ دگەهینت کو خودێ یێ نێزیکی بەنییێن خۆیە، نێزیکییەکا بابەتی وی بت.

٥- ﴿ **أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ** ﴾ (البقرة:١٨٧).

ئانکو: خودێ بۆ هەوە دورستکرییە کو هوین ل شەڤێن ڕەمەزانێ بچنە نڤینا خۆ، ژنێن

هـەوە سـتارەنە بـۆ هـەوە، وهـوین بـۆ وان سـتارەنە. خودێ زانییە کو هـوین خیانـەتێ ل خـۆ دکـەن؛ ب چوونـا نڤینـا خـۆ پشـتی عەیشـا ل شــەڤێن رەمـەزانێ - کـو ئەڤـە ل دەسـتپێکێ تشـتەکێ حــەرام بــوو-، ئینــا وی تۆبــە دانــا ســەر هــەوە وبـەرفرەهی بـۆ هـەوە ئێخسـتە مەسەلـێ، ڤێجـا هوین ژ نوکە وێڤە هەڕنە نڤینا خۆ، ووی تشتێ خـودێ بـۆ هـەوە حـەزکری ژ زارۆیـان بخـوازن، وبخـــۆن وڤەخـــۆن حـــەتا ڕۆناهییـــا دورســـت ل عەسـمانی بـۆ هـەوە ئاشـکەرا ببت، و ژ تـارییـا شـەڤێ جـودا ببـت، پاشـی خـۆ ژ وان تشـتان یێن ڕۆژی پـێ دکـەڤت بدەنـە پـاش، وحـەتا شـەڤ ب ئاڤابوونـا ڕۆژێ دئێت هـوین ڕۆژییـێ تمـام بکـەن. ودەمـێ هـوین ئعتیکـافێ ل مزگـەفتان دکـەن هـوین نەچنـە نڤینـا خـۆ؛ چـونکی ئـەڤ چەنـدە ئعتکـافێ پویچ دکـەت (وئعـتکـاف ئەوە مـرۆڤ

دەمەكێ دەستنیشانكری ل مزگەفتێ بمینت ب ئنیەتا خێرێ). ئەڤ ئەحكامێن خودێ بۆ هەوە دانایین ئەو توخوبێن وینە یێن حەلالی وحەرامی ژێك جودا دكەن، ڤێجا نێزیك نەبن دا نەكەڤنە د حەرامی دا. ب ڤی ڕەنگێ ئاشكەرا خودێ ئایەتێن خۆ بۆ مرۆڤان دیار دكەت؛ دا بەلكی ئەو ژ وی بترسن وتەقوا وی بكەن.

٦- ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيراً وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْراً عَظِيماً﴾ (الأحزاب:٣٥). ئانكو: هندی ئەو زەلام وژنكن یێن خۆ ب دەست ئەمرێ خودێ ڤە بەردای، وییێن باوەری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی ئینای، وییێن

گوهدارییا خودێ کری، وییێن د گۆتنێن خۆ دا دڕاستگۆ، ویێن صەبرێ ل سەر ئەمرێ خودێ ونەخۆشییان دکێشن، وییێن ژ خودێ دترسن، وییێن خێرکەر، **ویێن ڕۆژیگر**، ویێن نامویسا خۆ ژ کرێتییێ دپارێزن، وییێن ب دل وئەزمانی خودێ ل بیرا خۆ دئینن، خودێ گونەهـ ژێبرن وخێرەکا مەزن، بۆ ڤان ئامادە کرییە.

سێ

پێناسا ڕۆژییێ

د زمانی دا: گرتنە.

د شەریعەتی دا:

١- نەكرن وگرتنا ب ئنیەتە ژ وان تشتێت ڕۆژی پێ دكەڤیت، ژ دەركەتنا سپێدا دروست حەتا ڕۆژ بەرێڤەبوونێ.

٢- وهندەك دبێژن: گرتنەكا تایبەتە، د وەختەكێ تایبەت دا، ژ كەسەكێ تایبەت، ژ هندەك تشتێت تایبەت.

نمونا پێناسا ئێكێ: زادخارن ڕۆژی پێ دكەڤیت، ڤێجا نەخارنا زادی ب ئنیەتا ڕۆژییێ ژ دەركەتنا سپێدا دروست حەتا ڕۆژ بەرێڤەبوونێ ئەڤە ڕۆژیگرتنا دروستە، ل گەل نەكرنا وان تشتێت دی ژی ئەوێت ڕۆژی پێ دكەڤیت.

نمونا پێناسا دووێ: نەخارن وڤەخارن وجیماع ژ دەركەتنا سپێدا دروست حەتا ڕۆژ بەرێڤەبوونێ ب ئنیەتا ڕۆژییێ، د هەیڤا ڕەمەزانێ دا، ژ مرۆڤێ موسلمان.

چار
قەدر وقیمەتێ ڕۆژییێ

بۆ ڕۆژییێ گەلەك قەدر وقیمەتێن مەزن یێت هەین، هندەك ژ ڤان قەدر وقیمەتا بۆ ڕۆژیگرتنێ ب گشتی یێت هاتینە گوتن، وهندەك ژی تایبەتن ب ڕۆژیگرتنا هەیڤا ڕەمەزانێ ڤە، ئەڤە ژی هندەك ژ وان.

١- کەسەک نزانیت بدروستی خێرا ڕۆژییێ چەندە ژبلی خودێ: عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((**قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلاَّ الصِّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ**...)). متفق علیه. ئانکو: ژ کیستێ (أبو هریرەی) خودێ ژێ ڕازی بیت گوتی: پێغەمبەرێ خودێ گوتی: خودێ گوت: هەمی کارێ کورێ ئادەمی بۆ وییە ژبلی ڕۆژییێ ڤێجا ئەو بۆ منە وئەز دێ جزای ل سەر وێ دەمێ.

٢- ڕۆژی پاراستنه وەك مەطالە ژ ئاگرێ جەهنەمێ: هەر وەكی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوتی د وێ حەدیسا بەری نوكە دا: ((**وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ**)). ئانكو: و ڕۆژی مەطالە.

وَعَنْ عُثْمَانَ بْنَ أَبِي الْعَاصِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: ((**الصِّيَامُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ كَجُنَّةِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْقِتَالِ**)). رواه النسائي وصححه الالباني. ئانكو: و ژ كیستێ (عثمانێ كوڕێ ئەبی العاصی) دبێژیت: من گوهـ ل پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگوت: ڕۆژی مەطالە ژ ئاگری وەكی مەطالێ ئێك ژ هەوە ژ شەڕی.

٣- ڕۆژی هاریكارە بۆ كێمكرنا شەهوەتێ: ژبەر هندێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرێ وان گەنجا دا ڕۆژیگرتنێ ئەوێت پێچێنەبن یان نەشێن بۆ خۆ ژنێ بینن، وگوتی: ((**يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِ وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ**

وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّـهُ لَـهُ وِجَـاءٌ)). متفق عليـه. ئـانكو: ئـەی گـەلی گـەنجا هـەر كەسەكێ ژ هەوە بشێت وپێچێبیت ژنێ بینیت بلا بینیت چونكو ئەو باشترین تشته بۆ گرتنا چاڤا وپاراستنا عەورەتی - ژ حەرامیێ - وئەوێ نەشێت وپێچێنەبیت – ژنێ بینیت - بلا ڕۆژییا بگریت ئەو دێ بۆ وی بنە پەردە وپاراستن - ژ كەتنا د زنایێ وگونەهادا -.

٤- ڕۆژی فێركرنـە بـۆ نـەهێلانا ڕەوشـتێن خـراب:

وەكی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوتی: ((**فَـإِذَا كَـانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلاَ يَرْفُثْ وَلاَ يَسْخَبْ، فَإِنْ سَابَّهُ أَحَـدٌ أَوْ قَـاتَلَـهُ فَلْيَقُـلْ إِنِّـي امْـرُؤٌ صَـائِمٌ**)) رواه مسلم. ئانكو: ڤێجا ئەگەر بۆ ڕۆژا ڕۆژییا ئێك ژ هەوە بلا چ گوتنێت سەقەت وكرێت نەبێژیت و چ قەرەبالغێ نەكەت، ڤێجا ئەگەر ئێكی قەسێت كرێت

ونەخۆش گوتنێ یان شەڕێ وی کر بلا بێژیت: ئەز مرۆڤەکێ ب ڕۆژی مە.

٥- ڕۆژی دبیتە ئەگەرێ کەیفخۆشییا دونیای وئاخرەتێ: وەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوتی: ((**وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ بِفِطْرِهِ وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ**)). رواه مسلم. ئانکو: و بۆ ڕۆژیگری دو کەیف یێت هەین ب وان کەیفخۆش دبیت، ئەگەر فتارە کر دێ کەیفخۆش بیت ب فتارا خۆ وئەگەر گەهشتە ڕەببێ خۆ دێ کەیفخۆش بیت ب ڕۆژییا خۆ.

٦- بێهنا دەڤێ ڕۆژیگری ل دەف خودێ خۆشترە ژ بێهنا مسکێ: وەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوتی: ((**وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ**)) رواه مسلم. ئانکو: ئەز ب ویکەمە ئەوێ نەفسا موحەممەدی ب

دەستێ وی هندی بێهنا دەڤێ ڕۆژیگرییە خۆشترە ل دەف خودێ ڕۆژا قیامەتێ ژ بێهنا مسکێ.

٧- ڕۆژی بەرەڤانیێ بۆ خۆدانێ خۆ دکەت ل ڕۆژا قیامەتێ: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ((**الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُ الصِّيَامُ أَيْ رَبِّ مَنَعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَفِّعْنِي فِيهِ وَيَقُولُ الْقُرْآنُ مَنَعْتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَشَفِّعْنِي فِيهِ قَالَ فَيُشَفَّعَانِ**)). رواه أحمد وغيره، وصححه الألباني في صحيح الترغيب (٩٨٤). ئانکو: ڕۆژی وقورئان بەرەڤانیێ بۆ عەبدی دکەن ل ڕۆژا قیامەتێ، ڕۆژی دێ بێژیت: یا ڕەببی من زاد وشەهەوات ب ڕۆژییێ یێ ل وی مەنعەکرین ڤێجا بەرەڤانییا من بۆ وی قەبویل بکە، وقورئان دێ بێژیت: یا ڕەببی من خەو یا ل وی مەنعەکری ب شەڤێ ڤێجا بەرەڤانییا من بۆ وی قەوبیل بکە، گوتی: ڤێجا دێ بەرەڤانییا وان ئێتە قەبویل کرن.

٨- چ تشت وەکێ وێ نینه بۆ بدەستڤەئینانا خێرێ: عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مُرْنِي بِعَمَلٍ آخُــذُهُ عَنْكَ يَنْفَعُنِي اللَّهُ بِهِ، قَالَ: ((**عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ فَإِنَّــهُ لَـا مِثْلَ لَــهُ**)). رواه النسائي ، وصححه الألباني في السلسلة الصحيحة (١٩٣٧) وغيرها. ئانكو: ژ كيستێ (أبو ئومامەی) گوتی: من گوتی یا پێغەمبەرێ خودێ فەرمانێ ل من بکە ب کارەکی ئەز بۆ خۆ ژ تە وەربگرم خودێ مفای پێ ب گەهینتە من، گوت: بەردەوامبە ل سەر ڕۆژیگرتنێ، چونکو هندی ئەوە چ تشت بەرامبەری وێ نینە.

٩- دویرکەڤتنا حەفتێ سالا ژ جەهنەمێ بەرامبەری گرتنا ڕۆژیەکێ بتنێ بۆ خودێ: عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: ((**مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَاعَدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا**)). متفق عليه. ئانكو: ژ كيستێ (أبو سعید الخدری) ڕازیبوونا خودێ ل سەر بیت

گوت: من گوهـ ل پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگوتی: هەر کەسێ ڕۆژەکێ بتنێ بۆ خودێ ب ڕۆژی بیت دێ خودێ ڕویێ وی دویرئێخیت ژ ئاگری (جەهنەمێ) حەفتێ پایزا (سالا).

١٠- چونا بەحشتێ د دەرگەهێ ڕۆژیگرارا ئەوێ دبێژنێ ڕەییان: عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((**إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لاَ يَدْخُلُ مَعَهُمْ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ يُقَالُ أَيْنَ الصَّائِمُونَ فَيَدْخُلُونَ مِنْهُ فَإِذَا دَخَلَ آخِرُهُمْ أُغْلِقَ فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ**)). متفق عليه. ئانکو: ژ کیستێ (سەهلێ کوڕێ سەعدی) ڕازیبوونا خودێ ل سەر بیت گوت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: هندی بەحشتە دەرگەهەکێ تێدا هەهی دبێژنێ ڕەییان ئەوێن ڕۆژیگر دێ د وی دەرگەهی ڕا ڕۆژا قیامەتێ چنە تێدا، ژبلی وان کەسەکێ دی ناچیتە تێدا ل گەل وان، دێ ئێتە گوتن:

کانێنـه ڕۆژیـگـر؟ ڤێجـا دێ د وی دەرگـەهـی ڕا چینه تێدا، ڤێجا ئەگەر یێ دوماهیکێ چو تێدا دێ ئێتــه گــرتن ڤێجــا کەســەکێ دی د وی دەرگەهی ڕا ناچیتە تێدا.

١١- **قـەبویلکرنا دوعـا:** عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِـيِّ ﷺ قَالَ: ((**ثَلاثُ دَعَـواتٍ مُسْتَجاباتٌ دَعْـوَةُ الصَّـائِمِ وَدَعْـوَةُ الْمُظْلُومِ ودَعْوَةُ الْمسافِرِ**)). رواه البيهقي وصححه الألباني في صحيح الجامع (٣٠٣٠). ئـانکو: ژ کیستێ (أبو هريرەی) خودێ ژێ ڕازی بیت ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گـوت: سـێ دوعــا د قەبویلکرینـە: دوعـا ڕۆژیـگـری، و دوعـا ئـەوێ زولْـم لـێ هاتیـەکرن، ودوعا ڕێڤینگی.

وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : ((**ثَلاَثُ دَعَوَاتٍ لاَ تُـرَدُّ: دَعْـوَةُ الْوَالِـدِ ، وَدَعْـوَةُ الصَّـائِمِ وَدَعْـوَةُ الْمُسَافِرِ**)) رواه البيهقي، وصححه الألباني في الصحيحة (١٧٩٧). ئــانکو: ژ کیســتێ (ئەنەســێ کــوڕێ

مالكى) خودێ ژێ ڕازى بيت دبێژت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: سێ دوعا نائێنە زڤراندن – ئانكو: د قەبويلكرينە -: دوعا بابێ – ودەيكێ ژى -، و دوعا ڕۆژيگرى ، ودوعا ڕێڤينگى.

١٢- مرۆڤى دبتە بەحشتێ: عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قُلتُ يا رسولَ اللهِ، دُلَّنِي على عَمَلٍ أَدخُلُ به الجَنَّةَ، قَالَ: ((**عَلَيكَ بِالصَّومِ، فَإِنَّهُ لا مِثْلَ لَهُ**)). رواه ابن حبان، وصححه الألباني في صحيح الترغيب (٩٨٦). ئانكو: ژ كيستێ (أبو ئومامەى) خودێ ژێ ڕازى بيت گوت: من گوت يا پێغەمبەرێ خودێ كارەكى نيشامن بدە ئەز پێ بچمە بەحەشتێ، گوت: بۆ خو ڕۆژييا بگرە، چونكو چ وەكى وێ نينە.

١٣- كەفارەتن بۆ گەلەك جورێن گونەها: وەكى سەر تراشينا دبن ئيحراماڤە ژبەر عوزرەكێ، و وەكى پێچێنەبوونا دانا هەديێ ل حەجێ، وكوشتنا مرۆڤێ موسلمان ب خەلەتيڤە،

یان کوشتنا یێ فەڵە یان یێ جوهی یێ موعاهد ب خەلەتیڤـە، وئێخستنا سـویندێ، وکوشـتنا حەیوانێ گوشتێ وی بێتە خارن دبن ئیحراماڤە، وگوتنا زەلامـی وەختـێ دبێژیتـە ژنکـا خـۆ تـۆ وەکی دەیکا من بی، ئەڤە هەمی وەکی هاتی د چەند ئایەتەکادا د قورئانا پیرۆز دا و د چەند حەدیسا ژی دا.

١٤- ڕۆژیگرتنا هەیڤا ڕەمەزانێ ئەگەرێ غەفراندنا گونەهێت بەری هینگێ هەمییانە ـ پێت بچیک ـ: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ((**مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ**)). متفق عليه. ئانکو: ژ کیستێ (أبو هریرەی) خودێ ژێ ڕازی بیت گوتی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: ئەوێ ڕەمەزانێ بگریت ب باوەری و ژبەر خێرا وێ دێ ـ خودێ ـ بۆ وی گونەهێت بەری هینگێ غەفرینیت.

پێنج
حوكمێ ڕۆژیا هەیڤا ڕەمەزانێ

ڕۆژییا هەیڤا ڕەمەزانێ ڕوكنێ چارێیە ژ ڕوكنێت ئیسلامێ یێت مەزن، و كا چەوا خودێ ڕۆژی ل سەر ئوممەتێت بەری مە فەرزكریە هەروسا خودێ یا ل سەر مەژی فەرزكری، خودێ بلند دبێژیت: ﴿ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ** ﴾ (البقرة:١٨٣). ئانكو: ئەی گەلی ئەوێن – هەوە - باوەری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی ئینای وكار ب شریعەتێ وی كری، خودێ ڕۆژی ل سەر هەوە نڤیسییە - فەرزكریە- كانێ چاوا ل سەر مللەتێن بەری هەوە نڤیسی بوو- فەرزكر بوو-؛ دا بەلكی هوین تەقوا خودایێ خۆ بكەن، و ـ ب

گوهـداری وپەرسـتنا وی ب تنـێ - پەرژانـەکی بکەنە د ناڤبەرا خۆ وگونەهان دا.

وئـەو ڕۆژییێت ل سـەر مـە فـەرزکرین ڕۆژییێت هـەیڤا ڕەمـەزانێ نـە، هـەر وەکـی خـودێ مـەزن دبێژیت: ﴿ **شَهْرُ رَمَضَانَ الَّـذِي أُنْـزِلَ فِيـهِ الْقُـرْآنُ هُـدىً لِلنَّـاسِ وَبَيِّنَـاتٍ مِـنَ الْهُـدَى وَالْفُرْقَـانِ فَمَـنْ شَـهِدَ مِـنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُـمْهُ**... ﴾ (البقـرة:١٨٥). ئـانکو: هـەیڤا ڕەمەزانێ یا کـو خودێ د شـەڤا وێ یا ب بها دا دەسـت ب ئینانـەخوارا قورئـانێ کـری؛ دا بـۆ مرۆڤـان ببتـە ڕێنیشـاندەر، ونیشـانێن ئاشـکەرا ل سـەر هیدایەتا خودێ وژێکجوداکرنا د ناڤبـەرا ڕاستییێ ونەڕاستییێ تێدا هەنە. ڤێجا هـەچییێ ژ هــەوە گەهشــتە ڤــێ هــەیڤێ ویــێ ســاخلەم وئاکنجی بت بلا ل ڕۆژێن وێ یێ ب ڕۆژی بت.

وپێغەمبـەرێ خـودێ ژی ﷺ دبێژیـت: ((**بُنِـيَ الإِسْلاَمُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّـهُ وَأَنَّ مُحَمَّـداً**

عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلاَةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ، وَحَجِّ الْبَيْتِ)). متفق عليه. ئانكو: ئيسلام يا هاتييه ئاڤاكرن ل سەر پێنج تشتا: شەهدەدان كو خودێ بتنێ هەژى عيبادەتى يە وهندى موحەممەدە پێغەمبەرێ وى يە، وكرنا نڤێژێ ب ڕەنگەكێ دروست، ودانا زەكاتێ، وڕۆژيگرتنا هەيڤا ڕەمەزانێ، وچونا بەرێ بەيتێ بۆ كرنا حەجێ.

وَعَنْ أَبِي سُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ يَقُولُ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ ثَائِرَ الرَّأْسِ يُسْمَعُ دَوِيُّ صَوْتِهِ وَلاَ يُفْقَهُ مَا يَقُولُ حَتَّى دَنَا فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الإِسْلاَمِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((**خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ**)). قَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُنَّ؟ قَالَ: ((**لاَ إِلاَّ أَنْ تَطَّوَّعَ**)) قَالَ وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صِيَامَ شَهْرِ رَمَضَانَ، قَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ قَالَ: ((**لاَ إِلاَّ أَنْ تَطَّوَّعَ**)). رواه البخاري ومسلم. ئانكو: وژكيستێ بابێ سوهەيلى

ژ بـابێ وی کـو ئـەوی یـا گوهـ ل (طـەلحێ کورێ عبیداللـە)ی بوی دگـوت: مرۆڤـەك هاتـە دەف پێغەمبـەری ﷺ ژ خـەلکێ نەجدێ بـوو، یـێ سـەر گژاڤژ دەنگـێ وی دهاتـە گولێبوون بـەلێ ئـەوێ گولێـدبوو نـەدزانی کـا چ دبێژیـت، حـەتا نێزیك بووی، ڤێجـا مـە گولێبـوو ئـەو یـێ پسـیارا ئیسـلام دکـەت کـا چییـە؟ (ئـانکو: فـەڕزێن ئیسلامێ) ڤێجا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرسڤا وی دا وگوت: هەر پێنج نڤێژ د شـەڤ ورۆژەکا دا، ئەوی گوت: ئەرێ ژبلی وان تشتەکێ دی ل سەر من فەڕز هەیە ژ نڤێژا؟ پێغەمبەری ﷺ بەرسڤا وی دا وگوت: نەخێر ژبلی ئەگەر تو بۆ خۆ زێدەتر بکـەی (ئـانکو: ژ نڤێژێـت سـوننەت)، گـوت: وپێغەمبــەرێ خــودێ ﷺ بــۆ وی بەحســێ ڕۆژییــا هەیڤا ڕەمەزانێ کر، ئەوی گوت: ئەرێ ژبلی وێ – ئـانکو: هــەیڤا ڕەمــەزانێ - تشــتەکێ دی ل

سـەر مـن فـەرز هەیـە ژ ڕۆژییـا؟ پێغەمبـەری ﷺ بەرسڤا وی دا وگوت: نەخێر ژبلی ئەگەر تـو بۆ خۆ زێدەتر بگری (ئانكو: ژ ڕۆژییێت سوننەت).

وبـۆ زانـین ڕۆژییـا هـەیڤا ڕەمـەزانێ یـا هاتییـە فـەرزكرن ل سـەر ڤـێ ئوممـەتێ ل سـالا دووێ مشەختی (هیجری).

شەش
ڕۆژییا هەیڤا ڕەمەزانێ ل سەر کێ فەرزە؟

ڕۆژیا هەیڤا ڕەمەزانێ فەرزە ل سەر هەر کەسەکێ موسلمان یێ بعاقل وبالغ وساخلەم وخۆجه ، وئەو ژنکا پاقژ ژ حەیز وچلکا.

و مە گوت دڤێت یێ موسلمان بیت، چونکو ڕۆژی عیبادەتە، وعیبادەتێ کافری یێ دروست نینە هندی بمینتە ل سەر کوفرا خۆ.

وئەگەر موسلمان بوو د هەیڤا ڕەمەزانێ دا دڤێت ئەو وان ڕۆژییێت ماین بگریت، بەلێ ئەوێت بەری هینگێ قەزا ناکەت.

و مە گوت دڤێت یێ عاقل وبالغ بیت، چونکو چ عیبادەت ل سەر مرۆڤێ دین ونەبالغ نینن، ئەو ژی ژبەر گوتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ

وەختىٚ دبیٚژیت: ((**رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلاَثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ**)). رواه أبو داود والترمذي عن علي رضي الله عنه، والنسائي وابن ماجة عن عائشة رضي الله عنها، وصححه الألباني. ئانكو: قەلەم یىٚ هاتیە ڕاكرن ل سەر سىٚ ـ كەسا ـ ل سەر یىٚ نڤستی حەتا ڕادبیت ژ خەو، و ل سەر بچویكی حەتا بالغ بیت، ول سەر یىٚ دین حەتا ب عاقل بكەڤیت.

بەلىٚ سونەتە وەلیىٚ بچویكی ڕۆژییا پىٚ بدەتە گرتن دا فیٚرببیت.

وئەگەر یىٚ بچویك بالغ بوو یان یىٚ دین ب عاقل كەت د هەیڤا ڕەمەزانىٚ دا دڤیٚت ئەو ڕۆژییٚت ماین ئەو بۆ خۆ بگرن، بەلىٚ ئەویٚت بەری هینگىٚ قەزا ناكەن.

و مە گوت دڤیٚت یىٚ ساخلەم وخۆجە بیت، چونكو خودىٚ ڕوخسەتا دایە وان ئەویٚت نساخ

وڕێڤینــگ ئــەو ڕۆژییــێ بخــۆن، خــودێ دبێژیــت: ﴿**أَيَّاماً مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِـنْ أَيَّــامٍ أُخَــرَ** ... ﴾ (البقـرة:١٨٤). ئـانكو: خـودێ ڕۆژیگـرتنــا هنــدەك ڕۆژێــن هژمــارا وان یــا دەستنیشـانكری كـو ڕۆژێـن هـەیڤا ڕەمەزانێنـە ل سەر هەوە فەركرییە. ڤێجا هـەچییێ ژ هـەوە یێ نەخـۆش بـت وڕۆژی بـۆ وی یـا ب زەحمـەت بـت، یان ڕێڤنـگ بت بۆ وی هەیە ڕۆژییێ نـەگرت، و هندەك ڕۆژێن دی، هندی وان یێن وی خوارین، بـلا پێشـڤە بگـرت. و دبێژیت: ﴿ ... **فَمَـنْ شَـهِدَ مِـنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضـاً أَوْ عَلَـى سَـفَرٍ فَعِـدَّةٌ مِـنْ أَيَّــامٍ أُخَــرَ** ...﴾ (البقــرة:١٨٥). ئــانكو: ڤێجــا هــەچییێ ژ هــەوە گەهشــتە ڤــێ هــەیڤێ ویــێ سـاخلەم وئـاكنجی بـت بـلا ل ڕۆژێـن وێ یـێ ب ڕۆژی بت. وبۆ نەخـۆشی وڕێڤنگـی هەیە ڕۆژییـێ نەگرن وهندی وان هندەك ڕۆژێن دی بگرن.

بەلێ ئەگەر بزانن چ زەرەرێت مەزن نا گەهنە وان ب گرتنا ڕۆژییێ، یا ب خێرتر وباشتر ئەوە بگرن.

و مە گوت دڤێت ژن یا پاقژ بیت ژ حەیز وچلکا، ژبەر گوتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەختێ دبێژیت: ((**أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ**)). رواه البخاري. ئانكو: ما نە ئەگەر كەتە د حەیزادا نە نڤێژا دكەت ونە ڕۆژیا دگریت؟.

وئەوا د چلكا ژی دا حوكمێ وێ وەكی ئەوا د حەیزادا یە.

بەلێ هەر وەختەكێ پاقژبوون دڤێت ئەو ڕۆژییێت خۆ بگرن، وئەوێت خارین دڤێت پشتی هەیڤا ڕەمەزانێ بۆ خۆ قەزا بكەن، ژبەر گوتنا عائیشای خودێ ژێ ڕازی بیت وەختێ پسیار ژێ هاتییە كرن بوچی ژنك ڕۆژییا قەزا دكەت ونڤێژا قەزا ناكەت؟، گوت: (**كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ**

فَنُـؤْمَرُ بِقَضَـاءِ الصَّـوْمِ وَلاَ نُـؤْمَرُ بِقَضَـاءِ الصَّـلاَةِ). رواه مسلم وغيره. ئـانكو: ئـەڤ چەنداهـە ب سـەرێ مـەژى دهـات (ئـانكو: مـەژى ڕۆژى دخـارن ونڤێـژ نـەدكرن د وەختـێ حـەيزادا) ڤێجـا ئـەمرێ مـە دهاتـە كـرن (ئـانكو: پێغەمبـەرى ئـەمرێ مـە دكر) ب قەزاكرنا ڕۆژييا وئەمرێ مە نـە دهاتـە كرن ب قەزاكرنا نڤێژا.

حەفت
ب چ تشتی هەیڤا ڕەمەزانێ دئێتە ئیسباتکرن؟

هەیڤا ڕەمەزانێ ئیسبات دبیت وڕۆژییا وێ فەڕز دبیت ل سەر موسلمانا ب دو تشتا، ئەو ژی ئەون ئەوێت هاتین دڤێ حەدیسێ دا، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ غُبِّيَ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ**)). متفق عليه.

ئانکو: ڕۆژییێ بگرن ل دیتنا هەیڤێ وبخۆن ل دیتنا هەیڤێ ڤێجا ئەگەر هەوە نەدیت ژبەر عەورا یان تشتەکێ دی هوین هەیڤا شەعبانێ بکەنە سیه .

دڤێ حەدیسێ دا بۆ مە دیاربوو کو ب دو تشتا هەیڤا ڕەمەزانێ ئیسبات دبیت وڕۆژییا وێ ل سەر مە فەڕز دبیت:

١- ب دیتنا هەیڤێ ل شەڤا بەری ڕەمەزانێ.
٢- ب تمامکرنا هەیڤا شەعبانێ سیه ڕۆژ.

ودیتنا هەیڤێ شەرت نینە کو هەمی موسلمان ببینن، بەلێ ئەگەر ئێک بتنێ ژی ببینیت یێ باوەرێ بیت دروستە و دێ ڕۆژی ل سەر موسلمانێت وی جهی هەمییا فەرز بیت، و ل دویڤ گوتنا هندەك زانا دێ ل سەر هەمی موسلمانا فەرز بیت ئەوێت ئەڤ دیتنە گەهشتیێ.

هەشت
ئەرکانێت ڕۆژییێ

ڕۆژییێ دوو ڕوکن بێت هەین:

١- **ئنیەتئینان**: ژبەر گوتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەختێ دبێژیت: ((**إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى**)). متفق عليه. ئانكو: هەر كارەكێ هەبيت ل دويڤ ئنيەتانە، وهەر مروڤەك دێ خودێ ل دويڤ ئنيەتا وى دەتێ.

وئنيەتئينان دڤێت بەرى دەركەتنا سپێدێ بيت، ژبەر گوتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەختێ دبێژيت: ((**مَنْ لَمْ يُجْمِعِ الصِّيَامَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلاَ صِيَامَ لَهُ**)). رواه أبو داود والترمذي والنسائي، وصححه الألباني. ئانكو: ئەوێ ئنيەتا خۆ نەئينيت بەرى سپێدێ ڕۆژى بۆ وى نينە (ئانكو: ڕۆژييا وى نائێتە قەبويلكرن).

وئنیـەتئینان دڤێـت ب دلـی بیـت نـە ب دەڤـی، وئنیـەتئینانا ب دلـی ئەڤەیـە: هـەر وەختـەکێ ب کەڤیتە سەر دلێ مرۆڤی ژ پشتی مەغرەب حەتا بەری سپێدێ کو مرۆڤ دێ ڕۆژا پاشتر ب ڕۆژی بیت ئەڤە ئنیەتە.

٢- خودانەپاشا ژ وان تشتا ئەوێت ڕۆژی پێ دکـەڤیت ژ دەرکەتنا سپێدا دروست حەتا بەرێڤەبوونا ڕۆژێ: ژبـەر گوتنا خودێ بلنـد: ﴿**وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ**﴾ (البقرة: ١٨٧). ئانکو: وبخـۆن وڤەخـۆن حـەتا ڕۆناهییا دورسـت ل عەسـمانی بـۆ هـەوە ئاشـکەرا ببـت، و ژ تـارییـا شـەڤێ جـودا ببـت، پاشـی خـۆ ژ وان تشـتان یـێن ڕۆژی پـێ دکـەڤت بدەنـە پـاش، وحـەتا شـەڤ ب ئاڤابوونـا ڕۆژێ دئێت هوین ڕۆژییێ تمام بکەن.

نەهـ
ئەو تشتێن ڕۆژی پێ دکەڤیت

ئەو تشتێن ڕۆژییێ تێخن ئەڤەنە:

١- خارن وڤەخارن ژ دەرکەتنا سپێدا دروست حەتا بەرێڤەبوونا ڕۆژێ: هەر کەسەکێ تشتەکی بخۆت یان ڤەخۆت ژ دەرکەتنا سپێدا دروست حەتا بەرێڤەبوونا ڕۆژێ وئەوی هاژ خۆ هەبیت وبزانیت، دێ ڕۆژییا وی کەڤیت و دێ گوننەهکار بیت ب ڤێ چەندێ، ڤێجا دڤێت ئەو تەوبە بکەت و وێ ڕۆژییێ بۆ خۆ قەزا بکەت.

بەلێ ئەگەر تشتەك خار یان ڤەخار ب خەلەتیڤە یان ژبیرکر یان زورداری لێ هاتە کرن، ڕۆژییا وی یا دروستە وناکەڤیت و چ کەففارەت ژی ل سەر وی نینن، ژبەر گوتنا

پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەختێ دبێژیت: ((**إنّ الله تعالى وَضَعَ عن أُمَّتي الخَطأَ والنِّسْيانَ وما اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ**)). رواه ابن ماجة، وصححه الألباني. ئانكو: هندى خودێ بلنده يا ڕاكرى ل سەر ئوممەتا من خەلەتى وژبيركرن وزوردارى لێ كرن ـ ئانكو: ئەو گونەهێت ئەو دكەن ب خەلەتيڤە يان ب ئەگەرێ ژبيركرنێ يان ئەگەر زوردارى لێ هاتەكرن خودێ ل وان ناگريت ـ .

هەر وسا دبێژيت: ((**مَنْ نَسيَ وَهُوَ صَائمٌ فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ فَإنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ**)). متفق عليه. ئانكو: هەر كەسەكێ ژبير بكەت وئەو يێ ب ڕۆژيبيت ڤێجا تشتەك خار يان ڤەخار بلا ڕۆژيا خۆ تەمام بكەت چونكو خودێ ئەو زاد وئەو ئاڤ دا وى.

٢- دل ڕاكرن: هەر كەسەكێ دلێ خۆ ڕاكەت ڕۆژيا وى دێ كەڤيت، ودڤێت

ڕۆژییەکێ پێشڤە بگریت، بەلێ ئەوێ دلێ وی بێی وی ڕابوو ڕۆژییا وی یا دروستە و چ ل سەر وی نینە، ژبەر گوتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەختێ دبێژیت: ((**مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ وَهُوَ صَائِمٌ فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاءٌ ، وَمَنِ اسْتَقَاءَ فَلْيَقْضِ**)). رواه الترمذي وابن ماجة، وصححه الألباني. ئانکو: ئەوێ بێحەمدێ خۆ هلاڤێت وئەو یێ ب ڕۆژی بیت قەزاکرن ل سەر وی نینە، وئەوێ دلێ خۆ ڕاکەت بلا ڕۆژییا خۆ قەزاکەت.

٣- حەیز وچلک: ژبەر گوتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەختێ دبێژیت: ((**أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ**)). رواه البخاري وغيره. ئانکو: ما نە ئەگەر - ژنك - کەتە د حەیزادا نە نڤێژا دکەت ونە ڕۆژییا دگریت؟.

وئەوا د چلکا ژی دا حوکمێ وێ وەکی ئەوا د حەیزادا یە.

٤- جیماع: ئەوێ جیماعێ بکەت ل گەل ژنکا خۆ ژ دەرکەتنا سپێدا دروست حەتا بەرێڤەبوونا ڕۆژێ ڕۆژییا وی دێ کەڤیت، ودڤێت وێ ڕۆژییێ قەزا بکەت وکەففارەتێ ژی بدەت، وکەففارەت ئێك ژ سێ تشتانە:

ئێك: ئازاکرنا عەبدەکی.

دوو: یان ڕۆژیگرتنا دو هەیڤا ل سەرك.

سێ: یان زاددانا شێست فەقیرا.

ئەو ژی وەکی هاتی دڤێ حەدیسێ دا، قَالَ أبو هُرَيْرَةَ ﷺ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتُ، قَالَ: ((**مَا لَكَ؟**)) قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي وَأَنَا صَائِمٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((**هَلْ تَجِدُ رَقَبَةً تُعْتِقُهَا؟**)) قَالَ لَا، قَالَ: ((**فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ؟**)) قَالَ لَا، فَقَالَ: ((**فَهَلْ تَجِدُ إِطْعَامَ سِتِّينَ مِسْكِينًا؟**)) قَالَ لَا، قَالَ: فَمَكَثَ النَّبِيُّ ﷺ فَبَيْنَا نَحْنُ عَلَى ذَلِكَ أُتِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِعَرَقٍ فِيهَا تَمْرٌ - وَالْعَرَقُ الْمِكْتَلُ -

قَالَ: ((**أَيْنَ السَّـائِلُ؟**)) فَقَالَ أَنَا قَالَ: ((**خُـذْهَا فَتَصَـدَّقْ بِهِ**))، فَقَالَ الرَّجُلُ: أَعَلَى أَفْقَرَ مِنِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَوَاللَّهِ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا يُرِيدُ الْحَرَّتَيْنِ أَهْلُ بَيْتٍ أَفْقَرُ مِـنْ أَهْـلِ بَيْتِـي فَضَحِكَ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى بَدَتْ أَنْيَابُهُ ثُـمَّ قَـالَ: ((**أَطْعِمْـهُ أَهْلَـكَ**)) رواه البخاري وغيره. ئـانكو: (أبـو هريـره) خـودێ ژێ ڕازی بیـت دبێژیـت: ناڤبەینـەکێ ئـەم دڕۆینشـتیبووین ل دەڤ پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ مـە هنـــددیت زەلامـــەك هاتـــە دەف وگـــوت: یـــا پێغەمبـەرێ خـودێ ئـەز چومـە هیلاکـێ، گـوتی: تەچییە؟ گوت: من جیماعا ل گەل ژنکا خۆ کـری وئـەز یـێ ب ڕۆژی، پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ گـوت: ئـەرێ تـو دشـێی عەبدەکـی ئـازا بکـەی؟ گـوت: نە، - پێغەمبەرێ خودێ ﷺ - گـوت: ئەرێ پا تـو دشـێی دو هـەیڤا ل سـەر ئێك ب ڕۆژی بـی؟ گـوت: نە، - پێغەمبەرێ خودێ ﷺ - گـوت: ئەرێ پا تو دشـێی زادی بدەیە شێست فـەقیرا؟، گـوت:

نه، (أبو هريرەى) گوت: ڤێجا پێغەمبەرێ خودێ بێهنەكێ خۆ گرت، وئەم ناڤبەینەكێ ماینە ل سەر ڤێ چەندێ، ئێكى یان هندەكا زەمبیلكەك ئینا قەسپ تێدا بوون، - پێغەمبەرێ خودێ ﷺ - گوت: كانێ خودانێ پسیارێ؟ ئەوى گوت: ئەزم، - پێغەمبەرێ خودێ ﷺ -گوت: ها بگرە ڤێجا بكە خێر، ئەوى زەلامى گوت: ئەرێ ما ئەز بكەمە خێر ل سەر ئێكێ ژ خۆ فەقیرتر یا پێغەمبەرێ خودێ؟ ئەز ب خودێ كەمە دناڤبەرا هەردو ڕەخێت وێ دا - ئانكو: مەدینێ دا- مالەك نینە فەقیرتر ژ مالا من، ڤێجا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ كرە كەنى حەتا ددانێت وى یێت زادبرینێ دیار بووین، پاشى گوت: تو بدە مالا خۆ. (حەڕە: ئەو عەردە ئەوێ هندەك بەرێت ڕەش لێ، ڤێجا مەدینە دكەڤیتە دناڤبەرا دو عەردێت وسادا).

تێبینـــی: هــەر وســا ژ وان تشــتێت ڕۆژی پــێ دکـەڤیت، ئـەو شـرەنقێت جهـێ خـارن وڤـەخارنێ بگـرن – وەکـی سیێلانێ - .

دەھـ

ئەو تشتێت دروست بۆ ڕۆژیگری

گەلەك تشتێن هەین مرۆڤێ ب ڕۆژی هزردكەت كو كرنا وان تشتا خێرا ڕۆژییا وی كێم دكەت و زەرەرێ د گەهینتێ بەلێ یا دروست ئەو نینە، ژبەر هندێ دڤێت ئەڤ تشتە بێنە دیاركرن دا مرۆڤێ ب ڕۆژی بزانیت، و ل وەختێ هەوجە دبیت دا ئەوان تشتا بكەت و خۆ ژێ نە دەتە پاش، وهندەك ژ ڤان تشتا ئەون بێت خێر ژی تێدا هەین، و ژ وان تشتا:

١- **ب كارئینانا سیواكی**: مرۆڤێ ب ڕۆژی هەر وەختەكێ سیواكی ب كار بینت دروستە و چ خەلەتی تێدا نینە، سپێدە بیت یان نیڤرۆ بیت یان ئێڤار بیت، چونكو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**لَوْلاَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِى لأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ**

صَلاَةٍ)). متفق عليه من حديث أبي هريرة. ئـانكو: ئەگـەر ژبـەر هنـدێ نـەبا كـو دا ئـەز گەلـەك زەحمـەتێ ل سـەر ئوممـەتا خۆ پەیداكـەم، ئـەز دا فـەرمانێ ل وان كـەم ب كارئینانـا سـیواكى ل گەل هەر نڤێژەكێ.

وهـەر وسـا دبێژیت: ((**لَوْلَـا أَنْ أَشُـقَّ عَلَـى أُمَّتِـي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ وُضُـوءٍ**)). رواه البخاري عن أبي هريرة. ئـانكو: ئـانكو: ئەگـەر ژبـەر هنـدێ نـەبا كـو دا ئـەز گەلـەك زەحمـەتێ ل سـەر ئوممـەتا خـۆ پەیداكـەم، ئـەز دا فـەرمانێ ل وان كـەم ب كارئینانـا سـیواكى ل گـەل هـەر دەستنڤێژ شویشتنەكێ.

و یا ئاشـكرایە كـو بەحسـێ هـەمى نڤێژایـە، وبەحسـێ نڤێژێـت هـەمى ڕۆژ وهـەیف وسـالایە، وهەروسا دەستنڤێژ شویشتن ژى.

ونەخاسمە سیواك پاقژییە بۆ دەڤی، وڕازیبوونا خودێ ژی یا تێدا هەی، هەر وەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ، مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ**)). رواه البخاري عن عائشة. ئانكو: هندی سیواکە دەڤی پاقژ دکەت، وخودێ ڕازی دکەت.

٢- بهێنکرنا گول وڕیحانا وبهێنخۆشییێت دی، ودوهنکرنا سەری وچاڤکلدان: چونکو ئەصل د ڤان تشتادا حەلالییە ودروستییە، وئەگەر د حەرام بان دا خودێ وپێغەمبەرێ وی بۆ مە دیارکەن.

٣- دانانا دەرزیکا (شرەنقا)، و ب کارئینانا قەطرا چاڤا وگوهی، وئینانەدەرا ددانی: چونکو ئەصل د ڤان تشتا ژی دا حەلالییە ودروستییە و چ ئایەت یان حەدیس نەهاتینە ب حەرامبوونا وان.

٤- ماچیکرنا عەیالێ خۆ، یان ژنکا خۆ - ئەگەر بشێتە خۆ - **وهەروسا ل دەڤکنڤستنا ژن ومێرا:** ژبەر

گوتنا دەیکامە عائیشای خودێ ژێ ڕازی بیت دبێژیت: ((**كَانَ رَسُولُ اللَّه ﷺ يُقَبِّلُ وَهُوَ صَائِمٌ، وَيُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ وَلَكِنَّهُ أَمْلَكُكُمْ لإِرْبِه**)). متفق عليه. ئانكو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژنکێت خۆ ماچیدکرن وئەو یێ ب ڕۆژی، و ل دەڤ وان دنڤست وئەو یێ ب ڕۆژی، بەلێ ئەو ژ هەوە هەمییا یتر د شییا خۆ (ئانکو: ب ئەگەرێ ماچیکرنێ و ل دەڤك نڤستنێ د شییا خۆ کو جیماعێ نەکەت یان ئاڤا وی نە ئێتەخار)، ڤێجا ژبەر ڤێ چەندێ بۆ یێ گەنج بت نەیا باشە ئەو ڤێ چەندێ بکەت.

٥- مانا ب جەنابەت حەتا دەرکەتنا سپێدێ: ژبەر گوتنا دەیکامە (عائیشای و أم سەلەمێ) خودێ ژ وان ڕازی بیت دبێژن: (**كَانَ رَسُولَ اللَّه ﷺ يُدْرِكُهُ الْفَجْرُ وَهُوَ جُنُبٌ مِنْ أَهْلِه ثُمَّ يَغْتَسِلُ وَيَصُومُ**). رواه البخاري. ئانکو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سپێدە ب

سەردا دهات وئەو یێ ب جەنابەت ژ ژنکێت خۆ پاشی دا سەرێ خۆ شوت و دا ب ڕۆژی بیت.

٦- **خۆین بەردان:** ژبەر گوتنا (عبدالله کوڕێ عباسی) خودێ ژ وی وبابێ وی ڕازی بیت گوت: (**احْتَجَمَ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ صَائِمٌ**). رواه البخاري. ئانکو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوینا خۆ بەردا وئەو یێ ب ڕۆژی.

٧- **سەرشویشتن ژبەر تێناتیێ یان گەرمێ:** قَالَ أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: قَالَ الَّذِى حَدَّثَنِى: (**لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّه ﷺ بِالْعَرْجِ يَصُبُّ عَلَى رَأْسِهِ الْمَاءَ وَهُوَ صَائِمٌ مِنَ الْعَطَشِ أَوْ مِنَ الْحَرِّ**). رواه أبو داود، وصححه الألباني. ئانکو: أبو بەکرێ کوڕێ عبدالرەحمانی گوت: ئەوێ ئەڤ حەدیسە بۆ من گوتی ئەوی گوت: من دیت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل عەرجێ (جهەکە) ئاڤ ل سەرێ خۆ دکر وئەو یێ ب ڕۆژی ژ تێنادا یان ژ گەرمادا.

٨- نـەخارن وڤـەخارن پشـتی فتـارێ حـەتا وەختـێ پاشیڤێ: عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّـهِ ﷺ يَقُولُ: ((**لاَ تُوَاصِلُوا فَأَيُّكُمْ أَرَادَ أَنْ يُوَاصِلَ فَلْيُوَاصِلْ حَتَّى السَّحَرِ**)). قَالُوا فَإِنَّكَ تُوَاصِلُ. قَالَ: ((**لَسْتُ كَهَيْئَتِكُمْ إِنِّي أَبِيتُ لِي مُطْعِمٌ يُطْعِمُنِي وَسَاقٍ يَسْقِينِ**)). رواه البخاری.
ئـانكو: ژ أبـو سـەعیـدێ خـودری کـو ئـەوی یـا گوهـ ل پێغەمبەرێ خودێ بوی دگوت: ویصـالێ نەکەن (ئانکو: خۆ نەهێلنە تێنی وبرسی حەتا ڕۆژا دی) ڤێجـا هـەر ئێـك ژ هـەوە ڤییـا ویصـالێ بکەت بلا حەتا وەختێ پاشیڤێ بیت، صەحابییا گـوت: پـا تـو ویصـالێ دکـەی حـەتا ڕۆژا دی، ـ پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ ـ گـوت: ئـەز نـە وەکـی هەوەمە ئەز دنڤم ومن ئێك یێ هـەی زادی وئـاڤێ ددەتە من (وەمەخسەد پێ خودێ یە).
٩- مەضمەضـە وئیستنشـاق: مەضمەضـە ئەڤەیـە: مرۆڤ ئاڤێ بکەتە دەڤێ خۆ وتێوەردەت وغرغرێ

پـێ بکـەت، **وئیستنشـاق ئەڤەیـە:** مـرۆڤ ئـاڤێ بکەتـە دفنـا خـۆ وحێـل پلکێشـیت وپاشـی کفکەت، وئەڤ هەردوکە د دروستن بۆ مرۆڤێ ڕۆژیگـر بـەلێ بێـی زێـدە غەڕغـەڕێ بکـەت یـان پلکێشـیت، ژبـەر گوتنـا پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ دبێژیـت: ((**وَبَالِغْ فِي الاسْتِنْشَاقِ إِلاَّ أَنْ تَكُونَ صَائِمًا**)). رواه أبو داود عن لقيط بن صبرة، وصححه الألباني. ئـانکو: ئـاڤێ بکـە دفنـاخۆ وگەلـەك پلکێشە ژبلی ئەگەر تو یێ ب ڕۆژی بی، وئـاڤ تێومردانا دەڤی ژی وەکی وێیە.

١٠- **طامکرنا زادی:** طامکرنا زادی دروستە بۆ ڕۆژیگری ئەگەر زاد نەچیتە د زکیدا، چونکو ئەڤە تشتەکە یێ پێتڤییە بۆ وان کەسێت زادی چێدکەن، وهەروسا چونکو نەهاتییە د شەریعەتی دا کو ئەڤ تشتە چێنابیت.

یازده
ئادابێت ڕۆژییێ و ڕۆژیگرا

ڕۆژییێ چەند ئادابەك یێت هەین، ئەوێت ب کرنا وان مرۆڤێ ڕۆژیگر خێرا وی پتر ومەزنتر لێ تێت، و ژ وان ئادابا:

١- **خارنا پاشیڤێ**: پاشیڤخارن بەرەکەتە دڤێت مرۆڤێ ڕۆژیگر خۆ ژێ بێبار نەکەت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السُّحُورِ بَرَكَةً**)). البخاري ومسلم عن أنس. ئانكو: پاشیڤێ بخۆن هندیکە پاشیڤە بەرەکەتا تێدا هەی.

هەروسا ئەو جوداهییا دناڤبەرا ڕۆژییێت مە وییێت فەلا وجوهییا دا پاشیڤخارنە، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**فَصْلُ مَا بَيْنَ صِيَامِنَا وَصِيَامِ أَهْلِ الْكِتَابِ أَكْلَةُ السَّحَرِ**)). رواه مسلم وغيره، عن عمرو بن العاص. ئانكو: جوداهییا دناڤبەرا ڕۆژییێت مە

وییَت خودان كیتابا دا ــ فەلا وجوهییا ــ پاشیڤخارنە.

هەروسا خودێ ومەلائیكەت صەلەواتا ددەنە سەر وان مرۆڤێن پاشیڤێ دخۆن: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**إِنَّ اللَّـهَ وَمَلائِكَتَـهُ يُصَلُّونَ عَلَى الْمُتَسَحِّرِينَ**)). رواه ابن حبان والطبراني في الأوسط، عن أبى هريرة، وحسنه الألباني في السلسلة الصحيحة (١٦٥٤) وغيرها. ئانكو: خودێ ومەلائیكەتێن وی صەلەواتا ددەنە سەر وان مرۆڤێن پاشیڤێ دخۆن.

وپاشیڤخارن دێ ئێتە ب جهئینان خۆ ئەگەر ب پاریەكێ نانی بیت یان ب قورچەكا ئاڤێ بیت، وەكی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**تَسَحَّرُوا وَلَوْ بِجُرْعَةٍ مِنْ مَاءٍ**)). رواه ابن حبان عن أنس، وقال الألباني في صحيح الترغيب (١٠٧١): حسن صحيح. ئانكو: پاشیڤێ بخۆن خۆ ئەگەر ب قورچەكا ئاڤێ بیت.

وگەلــەكا ب خێــرە پاشــیڤ بێتــە خــارن نێزیكـی سـپێدێ، ژبـەر گوتنـا (زەیـدێ كـوڕێ ثابتی) دبێژیت: (**تَسَحَّرْنَا مَعَ النَّبِـيِّ ﷺ ثُمَّ قَـامَ إِلَـى الصَّلَاةِ، قُلْتُ: كَمْ كَانَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالسَّحُورِ؟ قَـالَ: قَـدْرُ خَمْسِـينَ آيَـةً**). رواه البخاري. ئـانكو: مـە پاشیڤ ل گــەل پێغەمبــەری خــار ﷺ پاشــی ڕابــوو نڤێــژا سپێدێ كـر، - ڕاوی دبێژیت - مـن گـوتێ: چەنـد وەخــت دناڤبــەرا بــانگی وپاشــیڤێ دا هــەبوو؟، گوت: تەمەت خاندنا پێنجی ئایەتێت قورئانێ.

وهەر وەختەكێ بانگ هاتەدان وپارییێ زادی یان گلاسـێ ئـاڤێ د دەستێ ڕۆژیگری دا بیت، ئەوی حەقێ هەی وی پارییێ زادی بخۆت یان وێ گلاسا ئاڤێ ڤەخۆت، چونكو پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ دبێژیت: ((**إِذَا سَمِعَ أَحَدُكُمُ النِّدَاءَ وَالإِنَـاءُ عَلَى يَدِهِ فَلاَ يَضَـعْهُ حَتَّـى يَقْضِـيَ حَاجَتَـهُ مِنْـهُ**)). رواه أبـو داود، وقــال الألبــاني فــي صــحيح أبــي داود: حســن صــحيح.

ئانكو: ئەگەر ئێك ژ هەوە گوهـ ل بانگى بوو وئامانێ ئاڤێ د دەستێ وى دا بيت بلا نەدانيت حەتا هەوجەييا خۆ ژێ خلاس دكەت.

٢- خۆ دانەپاشا ژ گوتنێت سەقەت وكرێت وقەرەبالغێ وهەر تشتەكێ دژى ڕۆژيێ: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژيت: ((**إِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلاَ يَرْفُثْ، وَلاَ يَصْخَبْ، فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ**)). متفق عليه. ئانكو: ئەگەر بوو ڕۆژا ڕۆژييا ئێك ژ هەوە بلا چ گوتنێت سەقەت وكرێت نەبێژيت و چ جڕەبڕێ وقەرەبالغێ نەكەت، ڤێجا ئەگەر ئێكى قەسێت كرێت ونەخۆش گوتنێ يان شەڕێ وى كر بلا بێژيت: ئەز مرۆڤەكێ ب ڕۆژى مە.

وهەروسا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژيت: ((**مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ**)). رواه البخاري وغيره، عن أبي هريرة.

ئانكو: ئەوێ گوتنا بێبەختیێ وكارپێكرنا وێ نەهێلیت خودێ چ هەوجەیی ومنەت ب وی نینە وەختێ ئەو خارن وڤەخارنا خۆ د هێلیت.

وهەروسا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**رُبَّ صائِم لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيامِه إلا الجُوعُ**...)). رواه إبن ماجة، عن أبي هريرة، وقال الألباني في صحيح ابن ماجة: حسن صحيح. ئانكو: چێدبیت ڕۆژیگرەكی نەگەهتە وی ژ ڕۆژییا وی ژبلی برسێ - ئانكو: خودێ ڕۆژییا وی قەبویل ناكەت و چ خێرێ نادەتێ ژبەر وان گوتن وكریارێت وی ئەوێت دژی ڕۆژییێ -.

وفي رواية: ((**رُبَّ صَائِمٍ حَظُّهُ مِنْ صِيَامِهِ الْجُوعُ وَالْعَطَشُ**)). رواه أحمد، والحاكم، عن أبي هريرة، وقال الألباني في صحيح الترغيب (١٠٨٣): حسن صحيح. ئانكو: و د ڕیوایەتەكێ دا - پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: - چێدبیت ڕۆژیگرەكی باهرا وی نەگەهتێ ژ ڕۆژییا وی بەس برس وتێن بتنێ.

٣- مـەردینی وخانــدن وخۆفێرکرنــا قورئــانێ: ژبـەر گوتنـا (عبداللـە کـوڕێ عەباسـی) خـودێ ژ وی وبابێ وی ڕازی بیت دبێژیت: (**كَـانَ النَّبِـيُّ ﷺ أَجْـوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ، وَأَجْوَدُ مَا يَكُونُ فِـي شَهْرِ رَمَضَـانَ، لِـأَنَّ جِبْرِيلَ كَانَ يَلْقَـاهُ فِي كُلِّ لَيْلَـةٍ فِـي شَهْرِ رَمَضَـانَ حَتَّـى يَنْسَلِخَ، يَعْرِضُ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّـهِ ﷺ الْقُـرْآنَ، فَـإِذَا لَقِيَـهُ جِبْرِيلُ كَـانَ أَجْـوَدَ بِـالْخَيْرِ مِـنْ الـرِّيحِ الْمُرْسَـلَةِ**). متفق عليـه. ئـانکو: پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ بـۆ کرنـا خێـرێ ژ هـەمی خـەلکی مـەردتر بـوو، ومـەردینییا وی یا ژ هـەمی وەختا پتر د هەیڤا ڕمەزانێ دا بوو، چونکو جبریل د هاتە دەف ل هـەر شـەڤەکێ ژ شــەڤێت هــەیڤا ڕەمــەزانێ حــەتا خــلاس د بــوو، پێغەمبــەرێ خــودێ ﷺ قورئــان دخانــد وئــەوی گوهێ خۆ ددایێ، ڤێجا وەختێ جبریل هاتبا دەف ئـەو بـۆ کرنـا خێـرێ مـەردتر بـوو ژ وی هـەوایێ هاتیە فڕێکرن.

ونەخاسمە هەیڤا ڕەمەزانێ هەیڤا قورئانێ یە چونكو خودێ قورئان یا دڤێ هەیڤێ دا ئینایە خار، وەكی خودێ مەزن دبێژیت: ﴿ **شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ ...** ﴾ (البقرة: ١٨٥). ئانكو: هەیڤا ڕەمەزانێ یا كو خودێ د شەڤا وێ یا ب بها دا دەست ب ئینانە خوارا قورئانێ كری.

٤- لەزكرنا ل خارنا فتارێ: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**لاَ يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ**)). متفق عليه من حديث سهل بن سعد. ئانكو: هەر خەلك دێ د خێر وخۆشی و ڕەحەتیێ دا بن هندی ئەو لەزێ ل فتارێ بكەن - ئانكو: ئەگەر ڕۆژ بەرێڤەبوو وبانگ هاتە دان ئەو فتارا خۆ بكەن و خۆ گیرو نەكەن -.

٥- فتارەكرنا ل سەر ڕوطەبا یان قەسپا یان ئاڤێ: ژبەر گوتنا (ئەنەسێ كوڕێ مالكی) خودێ ژێ ڕازی بیت دبێژیت: (**كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُفْطِرُ عَلَى**

رُطَبَات قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ رُطَبَـاتٌ فَعَلَـى تَمَـرَاتٍ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ حَسَا حَسَوَاتٍ مِـنْ مَـاءٍ). رواه أبو داود وقال الألباني: حسن صحيح. ئانكو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ فتاره دكر بەرى نڤێژا مەغرەب ل سەر هندەك ڕوطەبا، وئەگەر ڕوطەب نەبان دا ب هندەك قەسپا كەت، وئەگەر قەسپ نەبان دا هندەك قورچێت ئاڤێ ڤەخۆت.

٦- دوعاكرن د وەختێ فتارێ دا: ژبەر گوتنا (عبدالله كوڕێ عومەرى) خودێ ژ وى وبابێ وى ڕازى بيت دبێژيت: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَفْطَرَ قَالَ: ((**ذَهَبَ الظَّمَأُ وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ وَثَبَتَ الأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ**)). رواه أبو داود، وحسنه الألباني. ئانكو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەگەر فتاره كربا دا بێژيت: تهێن چو وگەهـ طەڕبوون وخێر هاته نڤێسين ئەگەر خودێ حەسكەت.

دووازده
شەڤا خودان قەدر

ئێــك: خێــرا وێ: خێرا ڤـێ شـەڤێ گەلـەك وگەلـەك یا مەزنـە هـەر وەكـی هـاتی د قورئـان وسـوننەتێ دا:

١- د ڤێ شەڤێ دا خودێ مەزن قورئان یا ئینایە خار: ئەوا دبتە ئەگەرێ خۆشی وسـەرفەرازی وهیدایەتا مرۆڤی، ئەگەر مرۆڤ ل دویف بچیت وكاری پێ بكـەت، وئـەوا دبتـە ئەگـەرێ زانینـا باشـی وخرابیێ، وحەقی ونەحەقییێ، وحەلالی وحەرامی، خودێ مەزن دبێژیت: ﴿ **شَهْرُ رَمَضَانَ الَّـذِي أُنْـزِلَ فِيـهِ الْقُرْآنُ هُدىً لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُـدَى وَالْفُرْقَـانِ**... ﴾ (البقرة: ١٨٥). ئـانكو: هـەیڤا ڕەمـەزانێ یا كـو خــودێ د شــەڤا وێ یــا ب بهــا دا دەســت ب ئینانـەخوارا قورئـانێ كـری؛ دا بـۆ مرۆڤـان ببتـە

ڕێنیشاندەر، ونیشانێن ئاشکەرا ل سەر هیدایەتا خودێ وژێکجوداکرنا دناڤبەرا ڕاستییێ ونەڕاستییێ تێدا هەنە.

وهەر وسا خودێ مەزن دبێژیت: ﴿ **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ** ﴾ (القدر: ١). ئانكو: هندی ئەمین مە قورئان د شەڤا قەنج و ب بها دا ئینایە خوارێ، كو دكەفتە د هەیڤا ڕەمەزانێ دا.

وهەر وسا خودێ بلند دبێژیت: ﴿ **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ** ... ﴾ (الدخان: ٣). ئانكو: مە ـ قورئان ـ یا ئینایە خارێ د شەڤەكا ب بها وپیرۆز دا، ـ كو دكەفتە د هەیڤا ڕەمەزانێ دا ـ.

٢- خێرا عیبادەتێ ڤێ شەڤێ پترە و ب خێرترە ژ عیبادەتێ هزار هەیڤێت ئەڤ شەڤە تێدا نەبیت: ـ كو د بنە پتر ژ (٨٣) سالٚ وچەند هەیڤەكا ـ خودێ مەزن وبلند دبێژیت: ﴿ **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ * لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ**

شَهْرٍ﴾ (القدر: ١-٣). ئانكو: هندى ئەمين مە قورئان د شەڤا قەنج و ب بها دا ئينايە خوارێ، كو دكەفتە د هەيڤا ڕەمەزانێ دا، وتو چ دزانى - ئەى موحەممەد - كانێ شەڤا قەنج و ب بها چيە؟، شەڤا ب بها شەڤەكا پيرۆزە، خێرا وێ ژ يا هزار هەيڤێن ئەڤ شەڤە تێدا نەبت چێترە.

٣- د ڤێ شەڤێ دا هەمى تشتێت چێدبن حەتا سالا دى خودێ دبێژيتە مەلائيكەتا: خودێ مەزن وبلند دبێژيت: ﴿ **تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ** ﴾ (القدر: ٤). ئانكو: هاتنە خوارا ملياكەتان وجبريلى سلاڤ لێ بن تێدا - ئانكو: د شەڤا ب قدر دا ــ مشە دبت، ب ئانەهييا خودايێ خۆ ئەو وان فەرمانان دئيننە خوارێ يێن وى بۆ وێ سالێ تەقدير كرين وداين.

هەروسا خودێ بلند دبێژيت: ﴿ **حم * وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ * إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ***

فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ * أَمْراً مِنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴾ (الدخان: ١-٥). ئانكو: خودايێ مەزن سويندێ ب قورئانا پەيڤ ورِامان ئاشكەرا دخۆت. كو هندی ئەمين مە ئەو د شەڤەكا ب بها وپيرۆز دا ئينايە خوارێ، كو دكەفتە د هەيڤا رەمەزانێ دا. هندی ئەمين ئەم ب هنارتنا پێغەمبەران وئينانە خوارا كيتابان خەلكی ب وێ دترسينين يا مفا وزيانا وان تێدا؛ دا خەلكی چو هێجەت نەمينن. ل وێ شەڤێ هەر كارەكێ موكم يێ هەبت ژ ئەجەل ورِزقێ وێ سالێ ژ لەوحێ پاراستی بۆ ملياكەتێن نڤيسەر دئێتە ئاشكەراكرن، ونائێنە گوهارتن. ئەڤ كارێ بنەجهـ كارەكە ژ نك مە، وهەر تشتەكێ دبت وخودێ تەقدير دكەت ووەحييێ پێ دهنێرت ب زانين وفەرمان وئانەهييا وييە.

٤- ئـەڤ شـەڤە هـەمی تەناهییـە: خـودێ مـەزن وبلنـد دبێژیـت: ﴿ **سَلامٌ هِـيَ حَتَّـى مَطْلَـعِ الْفَجْـرِ** ﴾ (القـدر: ٥). ئـانکو: ئـەو هـەمی تەناهییـە، حـەتا دەرکەفتنا ئەلندێ چو خرابی تێدا نینن.

٥- عیبادەتکرنا ڤێ شەڤێ دبتە ئەگەرێ غەفراندنا گونـنـەهێت بچویـک یێـت بـەری هینگـێ هـەمییا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَـهُ مَـا تَقَـدَّمَ مِـنْ ذَنْبِـهِ**)). رواه البخـاري عـن أبـي هريـرة. ئـانکو: ئـەوێ ڕابیـت عیبـادەتی ل شـەڤا ب قـەدر بکـەت ب بـاوەری و ژبـەر خێـرا وێ دێ ـ خـودێ ـ بـۆ وی گوننـەهێت بەری هینگێ غەفرینیت.

دوو: وەختـێ وێ: وەختـێ شـەڤا ب قـەدر وەکـی هـاتی د حەدیسادا یـا د دەهـ شـەڤێت دومـاهیکـێ دا ژ هەیڤا ڕەمەزانێ، هەروەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**الْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ**

...)). رواه البخاري عن ابن عباس. ئانكو: لێبگەڕیێن د دەهێن دوماهیێ دا ژ ـ هەیڤا ـ ڕەمەزانێ.

و ژ ڤان دەهکا ژی بیێت کت، وەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((.... **فَالْتَمِسُوهَا فِى الْعَشْرِ الأَوَاخِرِ وَالْتَمِسُوهَا فِى كُلِّ وِتْرٍ**)). رواه البخاري عن أبي سعيد الخدري. ئانكو: ڤێجا لێبگەڕیێن ـ شەڤا خودان قەدر ـ د دەهێن دوماهیێ دا ولێبگەڕیێن د هەر ئێکا کت دا.

هەروسا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوِتْرِ مِنْ الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ**)). رواه البخاري عن عائشة. ئانكو: خۆ زەحمەت بدەن ولێبگەڕیێن شەڤا خودان قەدر د کتا دا ل دەهێن دوماهیێ ژ هەیڤا ڕەمەزانێ.

وبیێت کت شەڤا بیست وئێك وبیست وسێ وبیست وپێنج وبیست وحەفت وبیست ونەهێ نە.

ونەخاسمە شەڤا بیست وحەفتێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ**)). رواه أبو داود عن معاوية بن أبي سفيان، وصححه الألباني. ئانكو: شەڤا خودان قەدر شەڤا بیست وحەفتێ یە.

سێ: ساخكرنا وێ ب عیبادەتی: هندی شەڤا خودان قەدرە شەڤەكا پیرۆز و ب بەرەكەتە، ڤێجا ئەوێ خۆ بێبار بكەت ژ خێرا وێ ئەو دێ ئێتە بێباركرن ژ خێرەكا گەلەكا مەزن، ژبەر هندێ دڤێت مرۆڤێ موسلمان خۆ زەحمەت بدەت و ب واستینیت دا خێرا وێ ب دەستخوڤە بینت، بەلێ دڤێت بزانین مەخسەد ب ساخكرنا ڤێ شەڤێ نە ئەوە مرۆڤ نە نڤیت وبمینتە هشیار حەتا سپێدێ وخۆ مژیل بكەت ب هندەك سوحبەتا ڤە، بەلێ ساخكرنا ڤێ شەڤێ ئەڤەیە: مرۆڤ عیبادەتی تێدا بكەت، وەكی گەلەك

خاندنا قورئانێ وزكری ودوعا، هەر وەكی دەیكامە عائیشا خودێ ژێ ڕازی بیت دبێژیت: (**كَانَ رَسُولُ اللَّه ﷺ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ أَحْيَا اللَّيْلَ وَأَيْقَظَ أَهْلَهُ وَجَدَّ وَشَدَّ الْمِئْزَرَ**). متفق عليه. ئانكو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەگەر دەهكێت دوماهییێ هاتبان دا شەڤێ ساخكەت ـ ب عیبادەتی ـ و دا مالا خۆ ڕاكەت وهشیار كەت ودا خۆ دەتە پاش ژ ژنكێت خۆ و دا خۆ واستینیت ب عیبادەتی ڤە.

هەروسا دەیكامە عائیشا دبێژیت: (**كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَجْتَهِدُ فِي الْعَشْرِ الأَوَاخِرِ مَا لاَ يَجْتَهِدُ فِى غَيْرِهِ**). رواه مسلم. ئانكو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خۆ د واستاند و زەحمەت دا ـ ب عیبادەتی ڤە ـ د دەهكێت دوماهیێ دا، نە وەكی واستیان وزەحمەتا ـ ڕۆژێت دی بێت ـ ژبلی دەهكا.

وهەروسا دەیكامە عائیشا دبێژیت: من گوتی یا پێغەمبەرێ خودێ كا بۆ من بێژە ئەگەر من زانی كیژ شەڤ شەڤا خودان قەدرە ئەز بۆ خۆ چ بێژم د ڤێ شەڤێ دا؟ گوت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوتی بێژە: ((**اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي**)). رواه أبو داود واللفظ له والترمذي، وصححه الألباني. ئانكو: یا ڕەببی ئێك ژ ناڤێت تە عەفویە تو حەش عەفوییێت دكەی ڤێجا من عەفیكە. (عەفو: ئانكو: لێ بورین).

چار: عەلامەت ونیشانێت وێ: ڕاستە ئەڤ شەڤە بۆ مە نەهاتییە دیاركرن ژبەر چەند حیكمەتەكا خودێ ب تنێ دزانیت، بەلێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ مە هندەك ژ عەلامەت ونیشانێت وێ یێت دیاركرین د چەند گوتنەكێت خۆ دا:

١- سپێدەهییا شەڤا وێ ڕۆژێ تیژك نینە و وەكی طەستێ یە: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت:

((**صَبِيحَةُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ تَطْلُعُ الشَّمْسُ لاَشُعَاعَ لَهَا كَأَنَّهَا طَسْتٌ حَتَّى تَرْتَفِعَ**)). رواه أحمد عن أبيّ بن كعب، وصححه الألباني في صحيح الجامع (٣٧٥٤). ئانكو: سپێدەهییا شەڤا خودان قەدر ڕۆژ دەردكەڤیت یا بێ تیژك خۆ دێ بێژی طەستە حەتا بلند دبیت.

٢- شەڤەكا خۆشە نەیا گەرمە ونەیا صارە: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةٌ سَمْحَةٌ طَلِقَةٌ لاَ حَارَّةٌ وَلاَ بَارِدَةٌ تُصْبِحُ الشَّمْسُ صَبِيحَتَهَا ضَعِيفَةً حَمْرَاءَ**)). رواه الطيالسي عن ابن عباس، وصححه الألباني في صحيح الجامع (٥٤٧٥). ئانكو: شەڤا خودان قەدر شەڤەكا خۆشە نەیا گەرمە ونەیا صارە، ڕۆژ یا سورە ل سپێدەهییا وێ، و - ڕوناهییا وێ - یا زەعیفە.

٣- چێدبیت باران ژی هەبیت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**أُرِيتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ ثُمَّ أُنْسِيتُهَا وَأَرَانِى صُبْحَهَا أَسْجُدُ فِى مَاءٍ وَطِينٍ**)). رواه البخاري عن أبي

سـعيد، ومسـلم عـن عبدالله بـن أُنيس. ئـانكو: خـودێ شەڤا خودان قـەدر نيشـا مـن دا پاشـى ژ بيـرا مـن بر، ومـن ديت ل سـپێدەهييا وێ هـەروەكى ئـەز د چمه سوجدێ د ناڤ ئاڤێ وتەقنێ دا.

سێزده
ئیعتکاف

١- **پێناسا وێ**: د شەریعەتی دا ئیعتکاف مانا د مزگەفتێ ڤە یە بۆ کرنا عیبادەتی ڕۆژەکێ یان چەند ڕۆژەکا.

٢- **حوکمێ وێ**: ئیعتکاف سوننەتە نەفەرزە بەلێ گەلەکا ب خێرە.

٣- **شەرتێن وێ**: ئیعتکاف عیبادەتە وەکی هەر عیبادەتەکێ دی هندەك شەرت بێت بۆ هەین بێی وان شەرتا ئیعتکاف یا دروست نینە، ئەو ژی ئەڤەنە:

أ- **ئنیەت**: دڤێت مرۆڤێ د ئیعتکافێ دا ئنیەتا ئیعتکافێ هەبیت.

ب- **ئیسلام**: دڤێت ئەو مرۆڤێ ئیعتکافێ دکەت موسلمان بیت چونکو ئیعتکاف

عیبادەتـــە وعیبـــادەت ژ یـــێ كـــافر نائێتـــە قەبویلكرن.

ت- عاقل: دڤێت ئەو مرۆڤێ ئیعتكافێ دكەت یێ ب عاقل بیت چونكو یێ دین چ عیبادەتێت وی د دروست نینن.

پ- مزگەفت: دڤێت ئیعتكاف دمزگەفتێ دا بێتە كرن نە ل چ جهێت دی.

وهەروسا دڤێت ئەو مزگەفت ئەوبیت ئەوا نڤێژێت جەماعەت لێ بێنە كرن، دا ئەو نڤێژێت خۆ ب جەماعەت بكەت، وناچێبیت ئەو نڤێژێت جەماعەت پێلیت ونەكەت ژبەر ئیعتكافێ، چونكـــو نڤێژكرنـــا ب جەماعـــەت فـــەرزە وئیعتكاف سوننەتە.

ج- پاقژیا ژ بێ دەستنڤێژییا مەزن: وەكی مرۆڤێ ب جەنابەت یان حەیز وچلك بۆ ژنكێ، چونكو ناچێبیت ئەڤە بمینە د مزگەفتێ دا.

٤- **وەختـــــێ وێ**: ئیعتکـــافێ چ وەختێـــت دەستنیشـانکری نـین، و ل هـەمی ڕۆژ وهـەیڤێت سـالێ دروسـتە، بـەلێ ئـەو وەختـێ ژ هـەمییا ب خێرتـر هـەیڤا ڕەمـەزانێ یـە، و ل هـەیڤا ڕەمـەزانێ ژی دەهـکێت دوماهییێ، هەر وەکی (أبو هريرە) خـودێ ژێ ڕازی بیـت دبێژیـت: (**كَـانَ النَّبِـيُّ ﷺ يَعْتَكِفُ فِي كُلِّ رَمَضَانٍ عَشْرَةَ أَيَّامٍ فَلَمَّا كَـانَ الْعَـامُ الَّـذِي قُبِضَ فِيهِ اعْتَكَفَ عِشْرِينَ يَوْمًا**). رواه البخاري عن أبي هريرة. ئانکو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئیعتکاف د کر د هەیڤا ڕەمەزانێ دا دەهـ ڕۆژا، ڤێجا وەختـێ بوویـە ئـەو سـال ئـەوا تێـدا مـری بیسـت ڕۆژا ئیعتکاف کر.

ودەیکامـە عائیشـا خـودێ ژێ ڕازی بیـت دبێژیت: (**أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الأَوَاخِـرَ مِـنْ رَمَضَانَ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ اعْتَكَفَ أَزْوَاجُـهُ مِـنْ بَعْـدِهِ**). متفق عليه. ئـانکو: پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ

ئیعتكـاف د كـر د دەهـكێـت دومـاهییێ دا ژ هـەیڤا ڕەمـەزانێ حـەتا خـودێ مرانـدی، پاشـی ژنكێت وی ژی پشتی وی ئیعتكاف د كـر ـ د دەهـكێت دوماهییێ دا ..

٥- **جهـێ وێ**: ئعتیكـاف نـەیا دروسـتە ئیللـە ل مزگـەفتا، ژبـەر گـوتنـا خـودێ بلنـد: ﴿ **وَأَنْـتُمْ عَـاكِفُونَ فِـي الْمَسَـاجِدِ** ﴾ (البقـرة: ١٨٧). ئـانكو: ودەمێ هوین ئعتیكافێ ل مزگەفتان دكەن.

وهنـدەك زانـا دبێـژن: ئعتیكـاف نـەیا دروسـتە ئیللـە د وان هـەرسـێك مزگـەفتێت مـەزن دا ـ مزگـەفتا مەككـەهێ ومزگـەفتا مـەدینێ ومزگـەفتا قودسـێ ـ، ژبـەر گـوتنـا پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ وەختـێ دبێژیـت: ((**لاَ اعْتِكَـافَ إِلَّـا فِـى الْمَسَـاجِدِ الثَّلاَثـةِ**)). رواه البیهقي فـي السنن الكبرى عـن عبداللـه بـن مسـعود، وانظـر: السلسـلة الصـحیحة (٢٧٨٦). ئانكو: ئیعتكاف نینە ئیللا د هەرسێك

مزگەفتاڤە ـ مزگەفتا مەککەهێ ومزگەفتا مەدینێ ومزگەفتا قودسێ ـ .

٦- ئەو تشتێت دروست بۆ موعتەكفى:

أ- چونا ژ دەرڤەی مزگەفتێ بۆ هەوجەییێ، وەكى دەستنڤێژ شویشتنێ وسەر شویشتنێ.

ب- خارن وڤەخارن ونڤستن ل گەل چاڤدانا مزگەفتێ وپاقژییا وێ.

ت- ئاخفتا ل گەل خەلكى د وان تشتا دا ئەوێت مفا تێدا هەبیت.

پ- سەرەدانا مال ومرۆڤ وهەڤالێت وى بۆ وى.

٧- ئەو تشتێت نە دروست بۆ موعتەكفى:

أ- دەركەتنا ژ مزگەفتێ بێى هەوجەییى: خۆ ئەگەر چەند یا كێم ژى بیت.

ب- جیماعا ل گەل ژنكا خۆ: چ ب شەڤێ بیت یان ب ڕۆژێ بیت فەرق نینە، ژبەر گوتنا خودێ بلند:

﴿ **وَلا تُبَاشِـرُوهُنَّ وَأَنْـتُمْ عَـاكِفُونَ فِـي الْمَسَـاجِدِ** ﴾ (البقرة: ١٨٧). ئانكو: ودەمێ هوين ئعتيكافێ ل مزگـەفتان دكـەن هـوين نەچنـە نقينـا خـۆ؛ چونكى ئەڤ چەندە ئعتكافێ پويچ دكەت.

ت- نـەمانا عـاقلى: ئـەوێ د ئيعتكـافێ دا بيـت وعاقلێ وى نەما ئيعتكافا وى دێ بەطال بيت.

پ- كەتنا د حەيز وچلكادا بۆ ژنكێ: ئـەو ژنكـا د ئيعتكـافێ دا بيـت وكەتـە د حـەيزا دا يـان د چلكا دا ئيعتكافا وێ دێ بەطال بيت.

ج- سـەرداچوون: ئـەوێ د ئيعتكـافێ دا بيـت وتشتەكێ وسا گوت يان كر ئـەوێ مرۆڤ پـێ كافر ببيت ئيعتكافا وى دێ بـەطال بيت، ژبـەر گوتنا خودێ بلند: ﴿ **لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ** ﴾ (الزمر: ٦٥). ئانكو: ئەگەر تو شريكەكى بۆ خودێ بدانى كارێ تە دێ پويچ بت.

وهەروسا دبێژیت: ﴿ **وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ** ﴾ (المائدة: ٥). ئانكو: وهەچییێ كوفرێ ب باوەرییێ (ئیمانێ) بكەت ئەو كارێ وی پویچ بوو.

چاردە

هەیڤا ڕەمەزانێ ونڤێژێت تەڕاویحا

١- خێـــرا وان: نڤێژێـت تـەڕاویحـا د هـەیڤا ڕەمـەزانێ دا خێرەکـا مـەزن یـا هـەی ودڤێـت مرۆڤـێ موسـلمان وێ خێـرێ ژ دەسـتێت خـۆ نەکەت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: ((**مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ**)). متفق عليه من حديث أبي هريرة. ئـانکو: ئـەوێ نڤێژێت تەڕاویحا ل ڕەمەزانێ بکەت ب باوەری و ژبەر خێرا وان دێ ـ خودێ ـ بۆ وی گونەهێت بەری هینگێ غەفرینیت.

٢- کرنا وان ب جەماعـەت: وهەروسا کرنا وان ب جەماعەت ژی دروستە، ژبەر گوتنا دەیکامە عائیشای خودێ ژێ ڕازی بیت دبێژیت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەرکەت نیڤا شەڤێ و چو مزگەفتێ

نڤێژ کرن ـ ئانکو: نڤێژێت تەڕاویحا ـ هندەك مرۆڤــا ژی ل دویــڤ وی نڤێــژ کــرن، ڕۆژا دی هندەکا بەحسێ ڤان نڤێژا کر بۆ ئێك ودو، ڤێجا شەڤا دی پتر مرۆڤ کومبوون، پێغەمبەرێ خــودێ ﷺ وێ شـــەڤێ ژی دەرکـــەت وچـــوو مزگـەفتێ نڤێـژ کـرن، و ڕۆژا دی پتـر بـەحس هاته کرن، ڤێجا ل وێ شـەڤێ پتر کومبوون ژ هــەردو شــەڤێت دی، ڤێجــا وەختــێ بوویـە شـەڤا چارێ هند کومبوون حەتا مزگـەفتێ تێرا وان نـەکری، بەلێ د وێ شـەڤێ دا پێغەمبـەرێ خودێ ﷺ نه چوو مزگـەفتێ، حەتا بوویە سپێدە وچوو نڤێژا سپێدێ، ڤێجا وەختێ نڤێژا سپێدێ کری وخلاس بووی بەرێ خۆ دا وان پاشی شـەهدەدا ومەتحێت خودێ کرن وگوت: ((**أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّهُ لَمْ يَخْفَ عَلَيَّ شَأْنُكُمُ اللَّيْلَةَ وَلَكِنِّى خَشِيتُ أَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ صَلاَةُ اللَّيْلِ فَتَعْجِزُوا عَنْهَا**)). متفق عليه. ئانكو:

وپشـتى ڤـێ چەنـدێ ــ ئـانكو: شـەهدەدانێ ومـەتحێت خـودێ ـ، سـوحبەتا هـەوە شـڤێدى مـن هـاژێ هـەبوو، بـەلێ ئـەز ترسيام ئەگـەر ئـەز بێم ئەڤ نڤێژە - ئانكو: نڤێژێت تەڕاويحا - ل سەر هـەوە فـەرز ببن، ڤێجـا پاشـى هـوين نەشـێن پـێ ڕابين وبكەن ـ ئانكو: ژبەر هندێ ئەز نەهاتم ..

ڤێجـا ژبـەر ترسـا فـەرزبوونا وان پێغەمبـەرێ خودێ ﷺ پشتى هينگێ نەكرن ب جەماعەت، بەلێ پشتى مرنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤ ترسە نـەما، ژبـەر هنـدێ ژى ئيمـامێ عومـەر خـودێ ژێ ڕازى بيت پشتى بوويە خەليفێ موسلمانا ب چەند وەختەكى ئەڤ سوننەتە نيكر، ئەو ژى وەختێ جـارەكێ چوويـە مزگـەفتێ وبـەرێ خـۆ دايـێ هنـدەك يـێ ب تنـێ دكـەن، وهنـدەك يـێ ب جەماعـەت دكـەن، وچەند جەماعەتەكن، ئـەوى گـوت ئەگـەر ئـەز هـەمييا ل پشـت ئێكـى

کومکـەم ئەڤـە چێتـرە، پاشـی (ئوبـەیێ کـوڕێ کـەعبی) کـرە ئیمـام بـۆ هـەمییا، ڤێجـا ژ وی وەختی وحەتا نوکە ئەڤ سوننەتە یا تێتە کرن وکەسەکێ ژ زانایێت ئیسلامێ بێت گوتنا وان بێتە قەبویلکرن نە گوتییە یا دروست نینە یان چێنابیت.

٣- کرنـا وان ل گـەل ئیمـامی: وهەروسا کرنا وان ونڤێژا عەیشا ب جەماعەت ل گەل ئیمامی بەرامبەری خێرا عیبادەتێ شەڤێ هەمییێ یە، عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: ((**إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا صَلَّى مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ، حُسِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَةٍ**)). رواه أبو داود والنسائي واللفظ لهما، والترمذي وابن ماجة، وصححه الألباني في صحاح السنن الأربعة، وصحيح الجامع (١٦١٥). ئانکو: ژ کیستێ (أبو ذەڕی) خودێ ژێ ڕازی بیت گوتی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: هندی زەلامە ئەگەر نڤێژ ل گەل

ئیمامی کر – ئانکو: نڤێژا عەیشا ونڤێژێت تەڕاویحا ـ حەتا خلاس ببیت دێ ئێتە حسێبێ بۆ وی ب عیبادەتێ شەڤێ هەمییێ.

٤- **ڕکاعەتێن وێ:** گوتنا دروست ل سەر هژمارا ڕکاعەتێت تەڕاویحا یازدە ڕکاعەتن ل گەل ویترا، وەکی دەیکا مە عائیشا خودێ ژێ ڕازی بیت دبێژیت: (**مَا كَانَ رَسُولُ اللَّه ﷺ يَزِيدُ فِى رَمَضَانَ وَلاَ فِى غَيْرِه عَلَى إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً يُصَلِّى أَرْبَعًا فَلاَ تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّى أَرْبَعًا فَلاَ تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّى ثَلاَثًا**). متفق عليه. ئانکو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەدکرن نە د ڕەمەزانێ دا و نە د هەیڤێت دی دا زێدەتر ژ یازدە ڕکاعەتا، چار ـ ڕکاعەت ـ دکرن ڤێجا پسیارا جوانی و درێژییا وان نەکە ـ ئانکو: هندی هند د جوان و د درێژ بوون ـ، پاشی چارێت دی ژی دکرن ڤێجا

پسیارا جوانی و درێژییا وان نەکە، پاشی سێ دکرن.

وهەروسا وەختێ ئیمامێ عومەر ژی ئەڤ سوننەتە ساخ ونوی کری وموسلمان کومکرین ل دویڤ ئوبەیێ کورێ کەعبی هەر یازدە رکاعەت دکرن ل دویڤ گوتنا دروست.

پازده
زەکاتا فترێ

زەکاتا فترێ د هەیڤا ڕەمەزانێ دا دئێتە دان ژبەر هندێ من ڤییا ئەز بەحسێ وێ ژی بکەم دڤێ پەرتوکێ دا و دیارکەم حوکمێ وێ وئەو تشتێت ب وێ ڤە د گرێدای، دا ببیتە هاریکار بۆ مرۆڤێن ڕۆژیگر ل سەر دانا وێ ب ڕەنگەکێ دروست، و ل دیف وێ یا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیار کری، ئەو ژی د چەند خالەکادا:

١- **حوکمێ وێ**: زەکاتا فترێ فەرزە ل سەر هەر مرۆڤەکێ موسلمان د هەیڤا ڕەمەزانێ دا، ئەوێ زێدەتر ژ قویتێ خۆ وعەیالێ خۆ هەبیت ل شەڤا جەژنێ وڕۆژا وێ، ژبەر گوتنا (عبدالله کوڕێ عومەری) خودێ ژ وان هەردوکا ڕازی بیت دبێژیت: (**أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَرَضَ زَكَاةَ الْفِطْرِ مِنْ رَمَضَانَ**

عَلَى كُلِّ نَفْسٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ). رواه البخاري ومسلم.
ئانكو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ فەرزكر زەكاتا فترێ ل هەیڤا رەمەزانێ ل سەر هەر نەفسەكێ ژ موسلمانا.

٢- ژبەر چ هاتییە فەرزكرن؟: زەكاتا فترێ یا هاتییە فەرزكرن ژبەر دو تشتا:

أ- پاقژییە بۆ رۆژیگری ژ وان گوتن وكریارێت وی گوتین وكرین یێت ب گونەهـ وخەلەت وسەقەت و بێ مفا د هەیڤا رەمەزانێ دا.

ب- زاددانە وتێركرنە بۆ فەقیرا ل رۆژا جەژنێ.

ژبەر گوتنا (عبدالله كورێ عەباسی) خودێ ژ وان هەردوكا رازی بیت دبێژیت: (**فَرَضَ رَسُولُ اللَّه ﷺ زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ**) رواه أبو داود وحسنه الألباني.
ئانكو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ زەكاتا فترێ فەرزكر پاقژی بۆ رۆژیگری - ژ گوتن

وكريارێت ب گوننەهـ وخەلـەت وسـەقەت - ، وزاددان بۆ فەقیرا.

٣- ل سەر كێ فـەرزە؟: زەكاتا فترێ فـەرزە ل سـەر هـەر مروڤـەكێ موسلمان چ یێ مـەزن بیت یان بچویك بیت، وچ عەبد بیت یان یێ حورٍ بیت، وچ ژنك بیت یان زەلام بیت، ژبەر گوتنا (عبدالله كورێ عومەری) خودێ ژ وان رازی بیت دبێژیت: (**فَرَضَ رَسُولُ اللَّه ﷺ زَكَاةَ الْفطْر ...عَلَى الْعَبْد وَالْحُرِّ وَالذَّكَرِ وَالأُنْثَى وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنْ الْمُسْلِمِينَ**) رواه البخاري. ئـانكو: پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ فـەرزكـر زەكاتا فترێ ل سەر یێ عەبد ویێ حورٍ، ویێ نێر ویێ مێ، ویێ بچویك ویێ مەزن، ژ موسلمانا.

٤- شـەرتێن وێ: زەكاتا فترێ دو شـەرت یێت هەین:

أ- ئیسـلام: ئـانكو ئـەوێ زەكاتا فـترێ ددەت یان پێشڤە بێتە دان دڤێت موسلمان بیت.

ب- قـويتێ زێـده: ئـانكو ئـەوێ زەكاتـا فتـرێ ددەت دڤێت هند قويت هەبيت زێدەتر ژ قويتێ خۆ وعەيالێ خۆ وهەوجەييێت خۆ ييێت پێتڤی ل شەڤا جەژنێ ورۆژا وێ.

ڤێجا ئـەوێ ئـەڤ هـەردو شـەرتە ل دەڤ هـەبن، دڤێت زەكاتـا فتـرێ پێش خۆ وئـەوان كەسـێت نەفەقا وان ژی ل سەر وی فەرز ئەو بدەت.

٥- دێ ژ چ ئێتە دان و دێ چەنـد ئێتـە دان ؟: يا فـەرز د دانـا زەكاتـا فتـرێ دا صـاعەكە ژ وی قـويتێ بـاراپتر خـەلكێ وێ دەڤـەرێ دخـۆت، چ گەنم بيت يان جەهـ يـان قەسـپ يان مێويژ يـان كەشك يان برنج يان ساڤار يان هـەر قويتـەكێ دی هەبيت، ژبەر گوتنا (ئـەبو سـەعيدێ خودری) خودێ ژێ رازی بيت دبێژيت: (**كُنَّا نُخْرِجُ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ طَعَامٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ أَقِطٍ أَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ**). متفق عليه. ئانكو:

مە زەكاتا فترێ دەرتێخست صاعەك ژ گەنمی یان صاعەك ژ جەهی یان صاعەك ژ قەسپا یان صاعەك ژ كەشكا یان صاعەك ژ مێویژا.

وهەر صاعەك ب پیڤان: چار كولمێت مرۆڤەكێ ناڤنجینە، و ب كێشان دوو كیلو ونیڤن ب زێدەهی.

و د هندەك حەدیسادا یا هاتی گەنم نیڤ صاع ئانكو دوو كولمێت مرۆڤەكێ ناڤنجی.

وناچێبیت پێش قویتی ڤە پارە بێنە دان، چونكو ئەڤە خیلافا گوتن وكریارێت پێغەمبەرێ خودێ وصەحابێت ویە.

وچونكو نەیا ب زەحمەت بوو وەختێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوتی صاعەك ژ گەنمی یان ژ جەهی یان ژ قەسپا یان ژ كەشكا یان ژ مێویژا، ئەو بێژیت یان دینارەك یان دو یان دەهـ یان بیست، بەلێ وەنەگوت، ڤێجا وەختێ

وەنەگوتی مەعنا یا دروست نینە، ویا دروست ویا باش هەر ئەوە یا وی گوتی.

وئەویٚ بیٚژیت ئەڤە بوٚ فەقیری باشترە وچیٚترە مەعنا ئەو یێ دبیٚژیت پیٚغەمبەریٚ خودیٚ ﷺ نە دزانی یا باشتر وچیٚتر کیشکە، وئەڤ چەندە ژ گوننەهیٚت مەزنە ئەگەر ئەم نە بیٚژین کوفرە.

وهەروسا ئەگەر ئەڤە یا دروست با صەحابییٚت وی دا دەن و دا کەن، چونکو پارە وفەقیر ل وی وەختی ژی هەبوون.

وهەروسا ئەو ژ مە زانا وتەقوا وب ڕەحمتر بوون، و ئەوان پتر خیٚر دڤییان ودکرن ژ مە، وپتر ژ خودیٚ ژی د ترسیان ژ مە.

وصەحابییٚت وی خودیٚ ژ وان ڕازی بیت چ جارا پارە نەداینە، ول گەل هندیٚ هندەك زەنگین ژی دناڤ وان دا هەبوون، وەکی (عوثمانیٚ کوڕیٚ عەففانی) وهندەکیٚت دی، وگەلەك فەقیر ژی

هەبوون ل وەختێ وان و د پێتڤی پارەی بوون، ویا ب ساناهی بوو ئەو پارەی بدەن، بەلێ ئەوان پارە نەدان، چونكو وان دزانی دانا پارا پێش قویتی ڤە یا دروست نینە.

وهەروسا زانایێت خودانێت مەزهەبا ژی (ئیمامێ شافعی وئیمامێ مالك وئیمامێ أحمد) دروست نەكریە پارە پێش قویتی ڤە بێنە دان.

٦- وەختێ دانا وێ: دانا زەكاتا فترێ فەرز دبیت ب بەرێڤەبوونا رۆژێ ل رۆژا بەری جەژنێ.

وبو دانا وێ سێ وەخت یێت هەین:

أ- وەختێ ژ هەمییا دروستتر وباشتر وبخێرتر: ئەو ژی دەست پێ دكەت ژ دەركەتنا سپێدەهییا جەژنێ حەتا بەری كرنا نڤێژا جەژنێ، ژبەر گوتنا (عبدالله كوڕێ عومەری) خودێ ژ وان هەردوكا ڕازی بیت دبێژیت: (**أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَ بِزَكَاةِ الْفِطْرِ قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ**) متفق عليه.

ئـانكو: پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ ئـەمركر زەكاتـا فترێ بێتە دان بەری دەركەتنا خەلكی بۆ نڤێژێ – ئانكو: نڤێژا جەژنێ - .

هەروسـا ژبـەر گوتنـا (عبداللـه كـوڕێ عەباسـی) خـودێ ژ وان هـەردوكا ڕازی بیـت دبێژیـت: (**فَـرَضَ رَسُـولُ اللَّـه ﷺ زَكَـاةَ الْفِطْـرِ طُهْـرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَـثِ وَطُعْمَـةً لِلْمَسَـاكِينِ، مَـنْ أَدَّاهَـا قَبْلَ الصَّلاَةِ فَهِىَ زَكَاةٌ مَقْبُولَـةٌ، وَمَـنْ أَدَّاهَـا بَعْـدَ الصَّلاَةِ فَهِـىَ صَـدَقَةٌ مِـنَ الصَّـدَقَاتِ**). رواه أبو داود وابن ماجة، وحسـنه الألبـاني. ئـانكو: پێغەمبـەرێ خـودێ ﷺ زەكاتا فترێ فەرزكر پاقژی بۆ ڕۆژیگری - ژ گوتن وكریارێت ب گوننەهـ وخەلەت وسەقەت - ، و زاددان بۆ فەقیرا، ئەوێ بدەت بەری نڤێژێ - نڤێژا جـەژنێ - ئـەو زەكاتـەكا قەبویلكریـە، وئـەوێ بـدەت پشتی نڤێژێ ئـەو خێرەكـە ژ خێرا (ئانكو: نائێتە حسێبێ ب زەكاتا فترێ).

ب- وەختێ دروست: ئەو ژی دانا زەكاتا فترێ یە بەری جەژنێ ب ڕۆژەكێ یان دو ڕۆژا، چونكو هندەك ژ صەحابییا یا دای ب ڤی ڕەنگی، وەكی عبدالله كوڕێ عومەری .

ت- وەختێ نەباش: ئەو ژی دانا زەكاتا فترێ یە بەری جەژنێ ب پتر ژ دو ڕۆژا ، وەكی هندك پێنج یان دهـ یان پازدە ڕۆژا یان پتر بەری جەژنێ ددەن، ئەڤە یا خەلەتە، چونكو كەسەكێ ژ صەحابییا وەنەكریە.

دوماهیک

خاندەڤانێ هێژا: دڤێ پەرتوکێ دا بۆ تە هاتە دیارکرن کا ڕۆژییا هەیڤا ڕەمەزانێ چەند یا بخێرە ، وهەروسا بۆ تە هاتە دیارکرن ئەو تشییێت ب هەیڤا ڕەمەزانێ ڤە دگرێدای، وەکی قەدر وقیمەت وحوکم وئەرکان وئادابێت وێ، وشەڤا خودان قەدر ونڤێژێت تەراویح وئیعتکاف وزەکاتا فترێ وچەند تشتەکێت دی ژی، بەلێ ل گەل ڤێ چەندێ ژی هەمی تشت من نە گوتینە، ڤێجا هەر وەختەکێ تە بڤێت کارەکی بکەی ونەخاسمە د هەیڤا ڕەمەزانێ دا یێ ب لەز نەبە، بەلێ گەلەك ل دویڤ هەرە وبۆ خۆ پسیارا ماموستاییێت ئایینی بکە بەری تو ئەوی کاری بکەی، ونەخاسمە ئەو تشتێت گرێدای ب ڕۆژییێ ڤە، دا خێر وبەرەکەت وخۆشییا ڤێ

هەیڤیٚ ژ دەستیٚت تە نەچن و دا بیٚیە پاراستن ژ گونەهـ ونەخۆشییٚت دونیایێ وئاخرەتێ هەردوکا.

ول دوماهییێ ئەز دوعا ژ خودێ بلند ومەزن دکەم کو ئەڤ پەرتوکە ببیتە جهێ مفای بۆ هەر کەسەکێ موسلمان وخودان ئیمان.

وئەز هیڤییێ ژ خودێ مەزن دکەم ئەو ڤی کاری بکەتە د تەرازییا خیٚریٚت من ودەیبابیٚت من دا.

وآخِرُ دعوانا أنِ الحَمدُ لله رَبِ العالمين

نڤیٚسین

ملا جليل صادق باخورنيفى

١٤٣٢/١٠/٢٧هـ

٢٠١١/٩/٢٥ م

دهوک

ژێدەرێن پەرتوکێ

بۆ نڤیسینا ڤێ پەرتوکێ من مفا ژ ڤان کیتابا کریە :

١- (تەفسیرا قورئانا پیرۆز) یا سەیدایێ هێژا (تحسین ئیبراهیم دوسکی)، تەفسیرا هەمی ئایەتا ژ وێ یا هاتیە ڤەگوهاستن بێی دەستکاری.

٢- (الفقه المیسر) یا سەیدایێ هێژا (سعد یوسف أبو عزیز).

٣- (صفة صوم النبيِّ ﷺ) یا سەیدایێ هێژا (علی حسن الحلبی و سلیم بن عید الهلالی).

٤- (الوجیز في فقة السنة والكتاب العزیز) یا سەیدایێ هێژا (عبدالعظیم بدوی).

٥-(فقه السنة) یا سەیدایێ هێژا (سید سابق).

ناڤەڕوک

دەستپێک ٥

ئێک: قەدر وقیمەتێ هەیڤا ڕەمەزانێ ٨

دوو: ئایەتێن ڕۆژییێ وتەفسیرا وان ١٤

سێ: پێناسا ڕۆژییێ ٢٢

چار: قەدر وقیمەتێ ڕۆژییێ ٢٤

پێنج: حوکمێ ڕۆژییا هەیڤا ڕەمەزانێ ٣٤

شەش: ڕۆژییا هەیڤا ڕەمەزانێ ل سەر کێ فەرزە؟..٣٩

حەفت: ئیسباتکرنا هەیڤا ڕەمەزانێ.................٤٤

هەشت: ئەڕکانێت ڕۆژییێ ٤٦

نەهـ: ئەو تشتێن ڕۆژی پێ د کەڤیت ٤٨

دەهـ: ئەو تشتێت دروست بۆ ڕۆژیگری ٥٥

یازدە: ئادابێت ڕۆژییێ و ڕۆژیگرا ٦٢

دووازدە: شەڤا خۆدان قەدر.............................٧٠

سێزدە: ئیعتکاف ٨١

چاردە: هەیڤا ڕەمەزانێ ونڤێژێت تەڕاویحا ٨٨

پازدە: زەکاتا فترێ ٩٤
دوماهیک ١٠٣
ژێدەرێن پەرتوکێ ١٠٥
ناڤەڕوک ١٠٦